

ZULFIYA'S CREATIVE ENDEAVORS: TIME, HUMANITY, AND THE INTERCONNECTION BETWEEN HER POETRY AND SOCIO-POLITICAL ENGAGEMENT

IBROKHIMOVA DILRABO
IBRAKHIM KIZI

GBPS

PUBLISH DATE:- 30 DECEMBER 2024

2024

DOI:- <https://doi.org/10.37547/gbps-41>

**ZULFIYA'S CREATIVE ENDEAVORS:
TIME, HUMANITY, AND THE
INTERCONNECTION BETWEEN HER
POETRY AND SOCIO-POLITICAL
ENGAGEMENT**

ISBN:- 978-1-957653-50-1

DOI:- <https://doi.org/10.37547/gbps-41>

**REPUBLIC OF UZBEKISTAN HIGHER EDUCATION,
SCIENCE AND
MINISTRY OF INNOVATION
TASHKENT MEDICAL ACADEMY**

IBROKHIMOVA DILRABO IBRAKHIM KIZI

**ZULFIYA'S CREATIVE ENDEAVORS: TIME,
HUMANITY, AND THE INTERCONNECTION
BETWEEN HER POETRY AND SOCIO-POLITICAL
ENGAGEMENT
MONOGRAPH**

TASHKENT-2024

ANNOTATION

This monograph offers a multifaceted analysis of Zulfiya Isroilova's life and literary contributions to Uzbek literature, examining her poetic evolution, personal experiences, and socio-political engagement. It delves deeply into her poetic oeuvre, revealing the interconnectedness of these aspects and re-evaluating her legacy from a contemporary perspective. The guide explores the psychological depth of her work, her articulation of national values, and her powerful engagement with critical issues such as gender equality, environmental concerns, and youth development. A meticulous tracing of her creative journey from early poems to later masterpieces reveals the nuances of her lyrical persona and her exploration of themes such as homeland, nature, labor, and human relationships. The guide thoroughly examines her profound contribution to national consciousness and culture, emphasizing the enduring relevance of her work for today's readers. Ultimately, this methodological guide provides a nuanced understanding of Zulfiya's lasting impact on Uzbek literature and its continued significance. Her commitment to social justice, the richness of her imagery, and her exploration of universal human emotions are all meticulously examined, creating a comprehensive portrait of a major literary figure.

Author: *Ibrokhimova D.I. student of Tashkent Medical Academy*

ANNOTATSIYA

Ushbu monografiya o‘zbek adabiyoti tarixida muhim o‘rin tutgan shoira Zulfiya Isroilovanning ijodiy va hayotiy yo‘lini ko‘p qirrali tahlil qilishga bag‘ishlangan. U Zulfiyaning she‘riyatini chuqur o‘rganib, uning ijodiy taraqqiyotini, shaxsiy tajribalarini va ijtimoiy-siyosiy pozitsiyasini bir-biriga bog‘liq holda ko‘rib chiqadi. Asosiy maqsad – Zulfiyaning she‘riy merosini zamonaviy nuqtai nazardan qayta baholash, uning ijodidagi psixologik chuqurlikni, milliy qadriyatlar ifodasini, shuningdek, gender tengligi, ekologik muammolar va yoshlar tarbiyasi kabi muhim masalalarga munosabatini o‘rganish.

Tadqiqot Zulfiyaning ilk she‘rlaridan tortib, keyingi yirik asarlarigacha bo‘lgan ijodiy yo‘lini batafsil tahlil qiladi. Uning lirik qahramonining ichki olami, his-tuyg‘ulari va boshdan kechirganlari psixologik yondashuv asosida chuqur o‘rganiladi. Vatan, tabiat, mehnat va insoniy munosabatlarning Zulfiya she‘rlaridagi aks etishi, shuningdek, uning milliy ong va madaniyatga qo‘shgan ulushi tafsilotlari bilan o‘rganiladi.

Kirish

O‘zbek adabiyoti tarixida Zulfiya Isroilova nomi o‘ziga xos mavqeni egallaydi. U nafaqat iste’dodli shoira, balki o‘z davrining faol ijtimoiy arbobi ham bo‘lgan. Uning she’riyati – bu nafaqat muhabbat, tabiat va Vatan haqidagi lirik asarlar to‘plami, balki o‘z zamonining ijtimoiy-siyosiy voqeliklarini aks ettiruvchi, chuqur psixologik tahlillarga boy ijoddir. Bu qo‘llanma Zulfiyaning ijodiy merosini yangicha nuqtai nazardan o‘rganishga, uning she’rlaridagi nozik psixologik tafsilotlar va yashirin ma’nolarni ochib berishga harakat qiladi.

An’anaviy yondashuvlardan farqli o‘laroq, bu qo‘llanmada Zulfiyaning she’riyatini faqatgina milliy qadriyatlar ifodasi sifatida emas, balki universal insoniy tajribalarni aks ettiruvchi ko‘zgu sifatida ko‘rib chiqamiz. Uning "Ona", "Bahor Namoyishi", "O‘zbekiston" kabi mashhur she’rlarida ifodalangan muhabbat, mehr va Vatan tuyg‘ulari universal qadriyatlar bo‘lib, zamonlardan o‘tib kelmoqda. Ammo, biz bu tuyg‘ularni faqatgina sirtqi ma’nosida emas, balki chuqur psixologik tahlil orqali, Zulfiyaning o‘z shaxsiy tajribalari va ijtimoiy-siyosiy munosabatlarini hisobga olgan holda o‘rganamiz.

Monografiya doirasida Zulfiyaning she’riy uslubining evolyutsiyasi, uning til boyligi va obrazlilik, shuningdek, turli davrlardagi ijtimoiy-siyosiy kontekstning uning ijodiga ta’siri tahlil qilinadi. Masalan, uning urush davri she’rlaridagi og‘riq va umid, mustaqillikdan keyingi davr she’rlaridagi yangi umid va islohotlarga munosabati o‘zaro taqqoslanadi. Bundan tashqari, biz uning she’rlaridagi gender masalalari, insonning tabiat bilan munosabatlari, mehnat va ijtimoiy adolat kabi mavzularning hozirgi zamon ahamiyatini o‘rganamiz.

Ushbu qo‘llanmaning yoshlar uchun ahamiyati alohida ta’kidlanadi. Zulfiyaning hayot yo‘li va ijodi yoshlarni Vatanparvarlik, insonparvarlik, ijtimoiy adolat va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim rol o‘ynaydi. Uning she’rlari yoshlarga o‘z ichki dunyosini anglashga, his-tuyg‘ularini ifoda etishga va atrofdagi dunyoga tanqidiy nazar bilan qarashga yordam beradi. Qo‘llanma yoshlarga Zulfiya ijodi orqali o‘zbek adabiyoti tarixi, milliy madaniyat va ijtimoiy-siyosiy jarayonlarni tushunishda yordam berishga qaratilgan.

Zulfiya Isroilova: O‘zbek She’riyatining Yulduzi – Yangicha Yondashuv.

I.ZULFIYA ISROILOVANING HAYOTI VA IJODIY FAOLIYATI

O‘zbek xalqining sevimli shoirasi, taniqli jamoat arbobi Zulfiya Isroilova 1915 yil 1 mart kuni Toshkentda hunarmand oilasida tug‘ilgan.

Shoira xotin-qizlar bilim yurtida o‘qigan vaqtlaridayoq (1931—1934) adabiy to‘garaklarda she‘rlar mashq qila boshladi. 1935—1938 yillarda O‘zbekiston Fanlar akademiyasining Til va adabiyot instituti aspiranturasida tahsil oldi. So‘ngra 1938—1948 yillarda Bolalar nashriyotida muharrir, O‘zbekiston Dav-lat nashriyotida bo‘lim boshlig‘i, 1950—1953 yillarda esa «O‘zbekiston xotin-qizlari» («Saodat») jurnalida bo‘lim boshlig‘i. 1953—1980 yillarda esa bosh muharrir bo‘lib ishladi.

Atigi 17 yoshida yozgan "Hayot varaqlari" (1932) ilk she‘rlar to‘plami bilan Zulfiya Oydin, Muzayyana Alaviya, Xosiyat Tillaxonovalar kabi taniqli shoirlar qatoriga qo‘shildi. Uning ijodiy yo‘lida o‘zbek va rus mumtoz adabiyoti, xalq og‘zaki ijodiyoti va jahon adabiyoti namunalari beqiyos ta‘sir ko‘rsatdi.

Zulfiyaning "She‘rlar" va "Qizlar qo‘shig‘i" (1938) kabi dastlabki asarlarida Vatan muhabbati, dala va cho‘llarda mehnat qiluvchi paxtakorlar, mexanik va traktorchi qizlarning hayotining jonli tasvirlari aks etdi. Shu bilan birga, bu asarlar uning she‘riyat sirlarini o‘rganish jarayonini ham gavdalantirdi.

Urush yillari Zulfiyaning ijodida yangi bir bosqich bo‘ldi. "Uni Farhod der edilar" (1943), "Hijron kunlarida" (1944) kabi to‘plamlar uning peshqadam shoirlar safiga qo‘shilganligini yaqqol ko‘rsatdi. Ushbu asarlardagi she‘rlar vatanga muhabbat, dushmanlarga nafrat va g‘alabaga ishonch ruhida yozilganligi bilan ajralib turardi. "Mening Vatanim",

"Qo'limda qurolu ustimda shinel", "Bizni kut" kabi umid baxsh etuvchi she'rlari urush davri o'zbek she'riyatining jangovar ruhini ifodalovchi noyob namunalar sirasiga kirdi.

Urushdan keyingi davrda Zulfiya "Dalada bir kun" (1948), "Tong qo'shig'i" (1953) kabi she'rlar to'plamlarini, shuningdek, "Men tongni kuylayman", "Yuragimga yaqin kishilar" (1958), "Kuylarim sizga" (1965) kabi asarlarini yaratdi. Uning she'rlarida Vatan madhi, fidokorona mehnat qiluvchilar hayoti ulug'lanadi. "So'roqlaydi shoirni she'rim" (1960), "Oydin" (1953), "Quyoshli qalam" (1967) kabi ocherk va dostonlari esa H. Hakimzoda, Oybek, Oydin, Hamid Olimjon kabi buyuk adiblarning xotiralariga bag'ishlandi.

Zulfiya, bundan tashqari, Hamid Olimjonning "Semurg'", "Zaynab va Omon" dostonlari asosida pesa va opera librettosini ham yaratdi. "Uylar", "Shalola" kabi she'riy majmualari uchun Hamza nomidagi Respublika Davlat mukofotiga sazovor bo'lgan Zulfiya, hind mavzuidagi she'rlari uchun Javoharlal Neru nomidagi xalqaro mukofotni, tinchlik va do'stlikni tarannum etuvchi asarlari hamda taraqqiyparvar Osiyo va Afrika yozuvchilari harakatidagi faol ishtiroki uchun esa xalqaro "Nilufar" mukofotiga loyiq topildi.

Hindiston, Yugoslaviya, Shri Lanka, Misr, Birma, Avstriya kabi ko'plab mamlakatlarda bo'lgan Zulfiya 1956 yilda Dehlida bo'lib o'tgan Osiyo va Afrika yozuvchilarining birinchi konferensiyasida ishtirok etib, mashhur "Mushoira" (1958) asarini yaratdi. Uning she'rlari rus, ingliz, nemis, hind, bolgar, xitoy, arab, fors va boshqa tillarga tarjima qilingan. Zulfiya, shuningdek, Nekrasov, Lermontov, V. Inber, Lesya Ukrainka, Edi Ognetsvet, M. Dilboziy, Amrita Pritam kabi adiblarning asarlarini o'zbek

tiliga mohirlik bilan tarjima qildi. Zulfiya Isroilovanning boy ijodiy merosi o‘zbek adabiyoti tarixida o‘chmas iz qoldirdi.

Zulfiya Isroilova o‘zining go‘zal she‘rlari, samimiy nasriy asarlari va chuqur ma‘no kasb etuvchi ijodi orqali butun bir avlodni ilhomlantirgan shoiradir. Uning she‘rlari ko‘ngildagi nozik hislarni uyg‘otib, inson qalbini hayotning go‘zalligini anglashga chorlaydi.

Zulfiya ijodida insonparvarlik va milliy qadriyatlar, zamonaviylik va an‘naviylik o‘zaro uyg‘unlashgan bo‘lib, bu xususiyatlar uni nafaqat adabiyot olamida, balki ta‘lim-tarbiya jarayonida ham betakror mavqega ega qiladi. Shoiraning asarlari nafaqat o‘zbek adabiyotining rivojiga, balki yosh avlodni tarbiyalashga katta hissa qo‘shgan. Uning asarlari, shuningdek, jamiyatdagi o‘zgarishlarga va yoshlarning ma‘naviy yuksalishiga ta‘sir o‘tkazishga qodir.

Shoiraning she‘riyati, masalan, Abdulla Oripovning vatanparvarlikka boy dostonlari yoki Erkin Vohidovning falsafiy satrlari bilan qiyoslanganida, o‘ziga xos lirizm va samimiy ohangi bilan ajralib turadi. Agar Oripov ijodida epik uslub ustun bo‘lsa, Zulfiya she‘rlari ko‘proq shaxsiy kechinmalar va hissiyotlar orqali o‘quvchini maftun etadi. Bu o‘ziga xoslik uning asarlarini yosh avlod qalbida unutilmas iz qoldirishga qodir vosita sifatida namoyon qiladi.

Zulfiya ijodi yosh avlodni vatanparvarlik, ma‘naviyat va odob-axloq tamoyillariga sodiq bo‘lishga undaydi. Ayniqsa, uning asarlarida milliy o‘zlikni anglash, xalqning madaniy merosini qadrlash va insoniylik fazilatlarini shakllantirishga bo‘lgan chaqiriq yuksak badiiy obrazlarda ifodalangan. Shu bois Zulfiya ijodi ta‘lim jarayonida alohida ahamiyat kasb

etib, uning sheʼrlari har bir yangi avlod uchun oʻziga xos maʼnaviy dasturga aylanadi.

II. ZULFIYAXONIM HAYOTIDAGI MUHIM SANALAR

1915-yil 1-mart. Toshkentning Degrez mahallasida hunarmand oilasida tug'iladi.

1931–34-yillar. Xotin-qizlar bilim yurtida o'qiydi. Adabiy to'garaklarda qatnashadi va she'rlar mashq qiladi.

1931-yil 17-iyul. Birinchi she'ri «Ishchi» gazetasida bosiladi.

1932-yil. Hamid Olimjon bilan uchrashadi.

1932-yil. «Hayot varaqalari» nomli birinchi she'rlar to'plami chop etiladi.

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat pedagogika institutida o'qiydi.

1933–35-yillar. O'zbekiston Davlat nashriyotida ishlaydi.

1935–38-yillar. O'zbekiston Fanlar akademiyasi qoshidagi til-adabiyot instituti aspiranturasida o'qiydi.

1938-yil. Bolalar nashriyotida muharrir.

1939-yil. «Qizlar qo'shig'i» she'riy kitobi chiqadi.

1941-yil. O'zbekiston Davlat nashriyotida adabiyot bo'limi boshlig'i.

1943-yil. «Hulkar» kitobi, «Uni Farhod der edilar» poemasi nashr etildi.

1944-yil. «Hijron kunlarida» kitobi chiqadi.

1944-yil. Hamid Olimjon vafotiga atab «Kechir, qoldim g'aflatda», «Yulduz», «Ne balolarga etding mubtalo», «Sen qaydasan, yuragim», «Ko'rganmiding ko'zlarimda yosh», «Bahor keldi seni so'roqlab» she'rlarini

yoʻzadi.

1950–53-yillar. «O'zbekiston xotin-qizlari» jurnali bo'limi boshlig'i.

1950-yil. «Men tongni kuylayman» she'riy kitobi chiqadi.

1953-yil. «Dugonalar bilan suhbat» kitobi nashr etiladi. «Oydin» ocherki bosildi.

1954-yil. «Saodat» jurnalining bosh muharriri.

1958-yil. «Yuragimga yaqin kishilar» kitobi chiqadi. «Mushoira» she'ri, «Zaynab va Omon» operasi librettosi yozildi.

1965-yil. O'zbekiston xalq shoiri unvoni beriladi. «Kuylarim sizga» she'rlar

to'plami, «O'ylar» adabiy maqolalari kitobi chop etiladi.

1967-yil. Neru xalqaro mukofoti laureati bo'ldi. «Quyoshli qalam» poemasini yozdi.

1970-yil. Nilufar nomli xalqaro mukofot laureati bo'ldi.

1972-yil. «Visol» she'rlar to'plami nashr etildi.

1972-yil. Bolgariya Xalq Respublikasining I-darajali Kirill va Mefodiy ordenini oldi.

1974-yil. 2 jildlik «Asarlar» to'plami chiqdi.

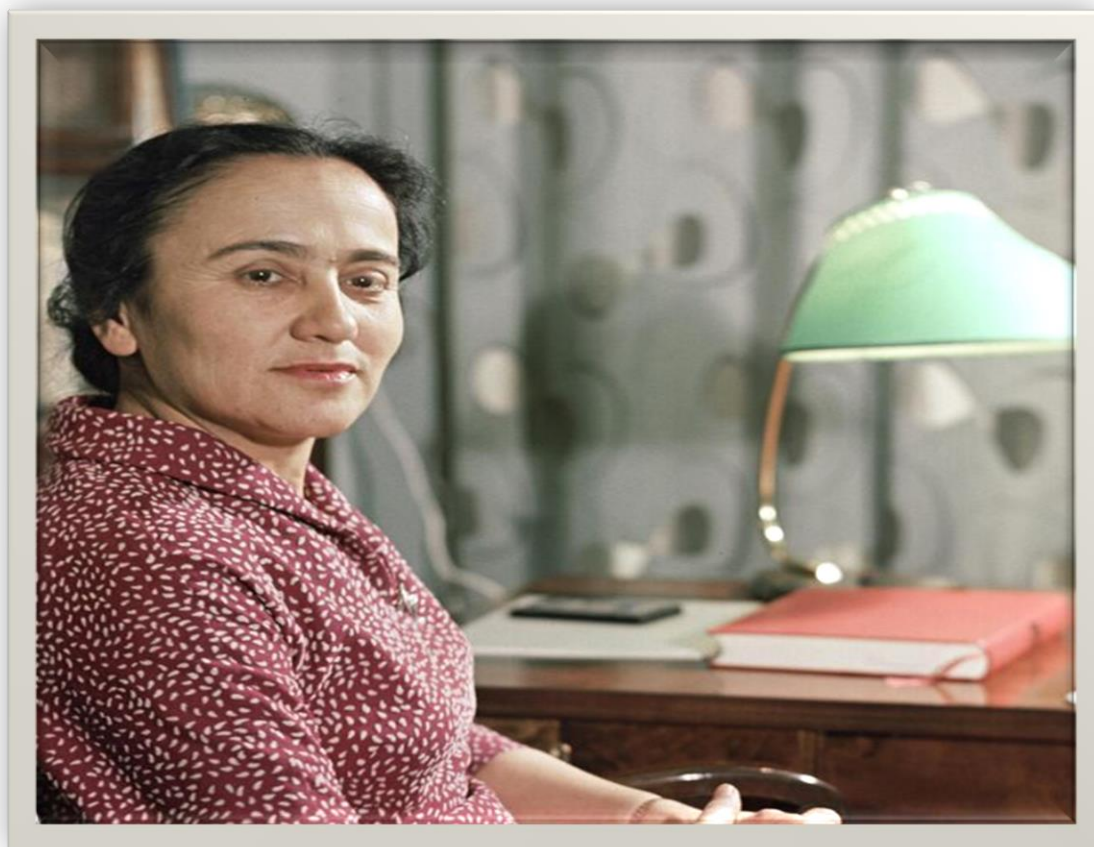
1975-yil. «Yillar, yillar» she'rlar kitobi chop etildi.

1976-yil. «Kamalak» she'rlar kitobi uchun Davlat mukofoti berildi.

«Shalola» she'rlar kitobi chiqdi.

1984-yil. Mehnat Qahramoni unvoni berildi. Respublika Davlat mukofoti laureati bo'ldi, Hamid Olimjonning «Semurg'» dostoni asosida pyesa-ertak yozdi.

1996-yil. 81 yoshida vafot etdi

III. ZULFIYAXONIM GO'ZAL SHE'RLARIDAN NAMUNALAR

HAYOT JILOSI

Yana yilday uzun boldi tun,
Ko'zlarimga kelmadi uyqu.
Turli xayol chulg'ab o'yimni
O'tday yoqdi boshimni parq
To'shagimda kuchsiz va hor
To'nib yotdim xayolga botib,
Devordagi gardish palakka
Shula tushdi kuyunday oqib.
So'ylamadi yupanchli so'zlar,
Odatdagi do'stlar singari.
Ammo yengil tortib nafasim,
Nazarimda g'am ketdi nari.
Uyga kirgan hayotbaxsh jilo,
Tashga boq, deb qilganday xitob.
Ko'tarilib darchadan boqdim,
Og'shiga oldi oftob.
Qaradim-u, ko'zimni ortiq
Uzolmadim tirik hayotdan.
Sozim, qalbim, qo'shig'im bilan
Maftun boldim men qayta, boshdan.
Ana, qushlar qanotida nur,
Nur-la o'ynar bargdagi shabnam.

Shu giyohday, ey aziz oftob,
Intilaman sen tomon men ham.

BAHOR KELDI SENI SO'ROQLAB

Salqin saharlarda, bodom gulida,
Binafsha labida, yerlarda bahor.
Qushlarning parvozi, yellarning nozi,
Baxmal vodiylarda, qirlarda bahor.
Qancha sevar eding, bag'rim, bahorni,
O'rik gullarining eding maftuni.
Har uyg'ongan kurtak, hayot bergan kabi
Ko'zlaringga surtib o'parding uni.
Mana qimmatligim, yana bahor kelib,
Seni izlab yurdi, kezdi sarsari.
Qishning yoqasidan tutib so'radi seni,
Ul ham yosh to'kdi-yu, chekildi nari.
Seni izlar ekan, bo'lib shabboda,
Sen yurgan bog'larni qidirib chiqdi.
Yozib ko'rsatay deb husn-ko'rkini,
Yashil qirg'oqlarni qidirib chiqdi.
Topmay sabri tugab bo'ron bo'ldi-yu,
Jarliklarga olib ketdi boshini.
Farhod tog'laridan daraging izlab,
Soylarga qulatdi tog'ning toshini.
So'ngra jilo bo'lib kirdi yotog'imga,
Hulkar va Omonning o'pdi yuzidan.

Singib yosh kuydirgan zafar yonog'imga
Sekin xabar berdi menga o'zidan.
Lekin yotog'imda seni topolmay,
Bir nuqtada qoldi uzoq tikilib.
Yana yel bo'ldi-yu, kezib sarsari,
Mendan so'ray ketdi qalbimni tilib:
«Qani men kelganda kulib qarshilab,
Qo'shig'i mavjlanib bir daryo oqqan?
«Baxtim bormi deya», yakkash so'roqlab
Meni she'rga o'rab suqlanib boqqan?
O'rik gullariga to'nmaydi nega
Yelda hilpiratib jingala sochin?
Nega men keltirgan sho'x na'shidaga
Peshvoz chiqmaydi u yozib qulochin?
Qani o'sha kuychi, xayolchan yigit?
Nechun ko'zingda yosh, turib qolding lol.
Nechun qora libos, sochlaringda oq,
Nechun bu ko'klamda sen parishonhol?
Qanday javob aytay, loldir tillarim,
Baridan tutdim-u, ketdim qoshingga.
U ham gaming bilan kezdi aftoda,
Boqib turolmayin qabring toshiga.
Alamdan tutoqib daraxtga ko'chdi,
Kurtakni uyg'otib so'yladi g'amnok.
Sening yoding bilan yelib beqaror,
Gullar g'unchasini etdi chok-chok.
Gul-u rayhonlarning taraldi atri,
Samoni qopladi mayin bir qo'shiq.

Bu qo'shiq naqadar oshno, yaqin,
Naqadar hayotbaxsh, otashga to'liq.
Bahorgi burkangan sen sevgan elda,
Ovozing yangradi jo'shqin zabardast.
O'lmagan ekansan, jonim, sen hayot,
Men ham hali sensiz olmadim nafas.
Hijroning qalbimda, sozing qo'limda
Hayotni kuylayman, chekinar alam,
Tunlar tushimdasan, kunduz yodimda,
Men hayot ekanman, hayotsan sen ham!

XALQIMGA AYTAR SO‘ZLARIM

O‘zing tashna etding, o‘zing suv tutding,
Qalbindagi sahrom, daryomsan, xalqim!
Seni seva-seva men boyib ketdim,
Dunyo ichra topgan dunyom san, xalqim!
Yurak chaqm oq tekkan osm on yuziday,
Lekin e’tiqodim, iymonim butun.
Umrimda qilganim ozm i-ko‘pimdan,
Mehrim daryosidan serobman bu kun.
Menga Navoiydan ayting alla deb,
Lutfiydan ongimga ziyo taratding.
Qiyналgan olamga bo'lgин dalda deb
Asli o‘zing meni shoir yaratding...
Yosh shuur, kurashchan tuygularr bilan
Sening taqdiringga mahkam tutashdim,
Ne-ne g‘animlar-la kurashganing on
Ko'pning biri b o‘lib malhamga shoshdim.
Sarg‘aygan dashtlarga berding yashil qon,
Tuproq tepalarda shahar k o‘tarding:
Har bir g‘alabangni ko'rgan suyuk on
Dildagi o‘z g‘amim kuyi cho'kardi.
Yo‘l yurdim, sog'indim, to‘kildi baytim
Xorijning shomlari, saharlarida,
Ezgu istaklaring jaranglab aytdim,
Osiyo, Afrika minbarlarida.
Paxta xirmonining o‘sdi boyiari,
Tanidi, tan oldi yaqin-u yiroq.
G'ururdan dengizday tolib kuyladim,

Tolelar tiladim bundan yorqinroq.
Maktublar yozding sen, maktublar bitdim,
Goh ko‘zga nam qalqib, gohida xushbaxt.
She‘r bilan, so‘z bilan qalbingga yetdim,
O‘sha qalb men uchun eng sharafli taxt.
Ko‘zim ustidasan bu tug‘yonli dam,
Sen bilan taqdirdosh kunduzli bo‘ldim.
Seni deb siyladi Umr, aziz Vatan,
E‘zozli boldim men, yulduzli bo‘ldim.
Hali bor oldimda o‘tmagan burchim,
O‘tayman ko‘zimda tirik tursa nur.
Umrimdagi barcha fasllar uchun
O‘ziga bek xalqim, Senga tashakkur!

KIMNI KUTASAN

Ko'zing muncha yo'lda intizor,
Ey, bahordan barkamol husn.
Iztirobing dilimga ozor -
Ishq hijronin bilganim uchun.
Sen kutasan kimni, qayerdan,
Kelaman deb, qildimi va'da?
Sen kutasan, gulning bargidan
Nozik diling mustahkam ahdda.
Ishqli qalbning qoniday labing,
Lovillaydi ma'sum otashda.
Uchqun sochar ohu ko'zlaring
Yashirmoqchi bolganing g'ashda.
Ey, qalbiga riyo begona,
Tabiatning bokira qizi.
Go'zal otashda yona-yona,
Ayt, kutganing nonko'r kim o'zi?
So'ramayman, uzr ey malak,
Beburd nomni olma sen tilga...
Bahor kolrin bezab kamalak,
Birdan shunday sovrilar yerga.
Dilga orom yorqin yulduzing
Qayerdadir chaqnab turibdi,
Sevgi, vafo axtarib izing
Chin baxt o'zi sen deb yuribdi.

O'RIK GULLAGANDA

«Derazamning oldida bir tup
O'rik oppoq bolib gulladi...»
Gulni ko'rib ishqparast qalbim,
Ming aytilgan darddan kuyladi.
Seni qo'msab oqshom chog'ida
Hijron qo'shar ekan harorat.
Olgudayin m ushtoq bolibm an -
Visolingga, yo'q chog'i toqat.
Seni qo'msab oqshom chog'ida
Kirib keldim shu tanish uyga.
Biz bir choqlar yashagan uyda
Tunab qoldim xayol-la birga.
Buncha issiq, buncha ham shinam
Yoshlik kechgan torgina shu joy.
Bunda yashar ajib onlardan,
Ishq-la o'tgan tunlardan chiroy.
Har burchagi elitar hushim,
Naqadarlik oshno va yaqin.
Xuddi tunda kamolga yetgan
Qo'shig'ingda chaqnagan chaqin.
Bunda hayot - ilhom onlari
Qalamingdan to'kilgan gavhar.
Gul boyini olganda shamol
Rashkka to'lib to'ngan u ko'zlar.
Sen tugatgach chanqoqlik bilan
O'qib maftun bo'lganim hayot.

«Qalay degan» bo'lib termulgan
Ko'zlaringning otashi hayot.
Hali hayot, takror o'qirkan
Zavqqa to'lib yayragan k o'ksim.
Yuzingdagi ulug'Vor, mayin,
Bir jahonga arzir tabassum.
Bari hayot, m uhabbat kabi,
Hamma yerda ko'rinar izing.
Parrandalar nag'ma kuyida
Jaranglaydi tovushing, so'zing.
Meni o 'rab oldi hayajon,
Yana ortdi sevgining kuchi.
Sharq qizarib, chiqmoqda quyosh,
Oltinlandi terakning uchi.
Sen kuylagan o 'rik shu kecha
Burkandi oq - oppoq chechakka.
Men qadr don xotira bilan
Jo'nab ketdim uyimga yakka.

SENSIZ

Mana bir umrni yashadim sensiz,
Qaytmas shodliklarning qaytishin kutib,
Tobuting boshida cho'kkanimda tiz,
Farzandlar ko'tardi qolimdan tutib.
Shundan beri tikman. Har nega qalqon,
Baxtga, bahorga ham, qishga, qayg'uga,
Birov azasida yiglayman qon-qon,
To Vida yayrayman o'xshab ohuga.
Lekin qolganimda qalbim-la tanho,
Tuyg'ular zoriga solganda quloq,
O'zni zaif, chanqoq sezganda goho,
Alamdan beraman javobsiz so'roq:
Nega tiriklikda tashlab ketmading?
Mendan nafisroqning husniga oshiq,
Mendan yoniqrog'i tortmadi seni,
Edi nigohingga bor jannat ochiq.
Seni Majnun etib bir yer go'zali
Nega meni tashlab ketavermading?
Tirik ayrilishning dog'i og'irmish,
Xo'rlik kemirarmish umrni chaynab!
Bu - mudhish egovga berardim turish,
Ketsang ham menga jon tuyg'ungdanaynab.
Bilardim, qaydadir olasan nafas,
Murakkab bu dunyo sen-chun ham tirik
Senga yot - noshudlik, tund ruhlik, qafas,
Bugungi qadaming kechadan yirik,

Nega, nega meni tashlab ketmading?
Bilaman, rashk meni etardi halok,
Afzal ko'rganingni qarg'ab o'tardim,
Izingdan yurmasdim soyaday g'amnok,
Lekin ishq haqqi-la mag'rur kutardim.
Hayotda men uchun qolarding tirik,
Qalaming mujdasin kutardim mushtoq...
Ma'yus taqdiringga yashab men sherik,
Mushkul bolayotir shodlik yaratmoq.
Nega tiriklikda tashlab ketmading,
Tashlab ketmading-a, boshlab ketmading

SEN QAYDASAN, YURAGIM

Qalb bo'lganda yiroqda,
Iroda ekan ojiz...
Do'stlar ham ko'p atrofda,
Ammo men yakka-yolg'iz...
Birdan qalbim keksarib,
Qon ham qochdi yuzimdan.
Sen, sirdoshni axtarib,
Xayol ketar izingdan.
Qayga ketfing, yuragim,
Bitdi bardosh va toqat,
Suhbatingdir tilagim,
Dilda hasratim qat-qat.
Ko'pdir aytajam so'zim,
O'g'itlaringga zor men.

Yig'laysan deb do'stlarim
Ta'na qilar. Netay men?
Sovush bermaydi menga,
Yoqib ketganing olov.
Netay, yetmayman senga
O'rtağa tashlangan g'ov.
Ishqqa maskan yuragim,
Topib ber, deb qistaydi.
Nima qilay, berahm-
Ruhim seni istaydi.

SOG'INGANDA

Qancha bo'ldi ko'rmaganimga,
Ey, qalbimning dilbari shoir!
Qancha bo'ldi o'ltirib,
So'zlashmadik dillarga doir.
Dil-chi, dilim unutib bo'lmas
Ishq qo'shig'i o'qilgan kitob.
Xayol hiyol chertib o'tdimi-
Topib ber deb qiladi xitob.
Ikkimizga ma'lum bir qudrat
Yillar o'ta senga tortadi.
Unutayin deyman-u, faqat
Dilda uning o'ti ortadi.
Ham tabiat, ham do'st, ham raqib-
Barchasini qoldirib dog'da,
Ko'rishsagu yana tirilsa,

O'sha o'lgan bo'sa dudog'da.
Yuragimning shohi deb seni,
Mayli, bu gal o'zim tiz cho'ksam.
Huzuringda baxtdan tebranib,
Ishq va sog'inch yoshini to'ksam

PALAK

Senga maftun bo'lib sevib qolganim,
Ishqing olovida o'rtanganim rost.
Sening yoding bilan nafas olganim,
Isming takrorlashga o'rganganim rosg.
Dedingu,ey yigit, yuzimga boqding,
Sendan uzolmadm men nigohimni,
O'sha go'zal bahor bag'rimni yoqding,
Endi o'zing tingla tortgan ohimni!
Qizlar bo'yi yetsa,tikardi palak,
Men seni sevdimu oldim qo'limga.
Savatda tovlanar rang-barang ipak
Bahor nisxa tashlar chizgan gulimga...
Dushman ajal ortib keldi Vatanga,
Bizning sevgimizga tashladi hijron.
Sen ketding yarog'ing olib yelkanga,
Qaytaman, kut,-deding,-yov bitgan zamon
Sen-la, birga ketdi bahor ham yurak,
Yomon vahimalar oldi hushimni.
Kelgach dilbar xating, xayrli darak,
Umidim o'sdi-yu,tikdim ishimni.

Uni tika berdim kechalar bedor,
Qarshimda surating, tortdim qatimni.
Xayolimda sensan doim, aziz yor,
Ishqing bilan chekdim sevgim xatini.
Yozni tamom qilib sen qayding g'olib,
Ishqda birga tepgay bizdagi yurak.
Seni qarshigalay quyoshday yonib,
Yo'lingga ko'z tutib men tikkan palak.
Sening dillaringga bergay ul orom,
Sevgin armug'on bo'lur umrbod.
Mehribon qo'limning san'ati mudom
Sening ro'parangda tursa bas, men shod!

MEN O'TGAN UMRGA

Hayot kitobimni bexos varaqlab,
Men o'tgan umrga achingly qo'ydim.
Tabassum o'rnida kuldim charaqlab.
Suyish kerak bo'lsa-telbacha suydim.
Kiyganim ipakmi, chitmi yo kimxob,
Yurak boyligidan qilmabman parvo.
Meni og'ushlagan hayot naq oftob,
Yangi qo'shiq talab unda har saboq.
Men o'tgan umrga achinmay qo'ydim,
Hech kimda ko'rmayin umrimga o'xshash:
Suydim,
Erkalandim,
Ayrildim,

Kuydim,
Izzat nima-bildim.
Shu-da bir yashash!..

MENING TONGIM

Ona tuproq oromda yotar
Olib tungi rizqi-qudratni.
Mening tongim qalbimda otar,
Uydan, ko'zdan haydab zulmatni.
Tundan tongni uzib olaman,
Katta bo'lsin deb kunim.
Qog'oz uzra sahar yozaman,
Bag'ishlayman umriga kunim:
Oy qoldirgan momiq izlarni,
Ko'chiraman she'r satriga.
Isitmovchi sho'x yulduzlarni
Payvandlayman yerning taptiga.
Olov chehra qizlar qatida
Baxt to'qishga beraman farmon.
Toki yashab inson vaqtida,
Quyoshga tik boqsin bizsimon.
Mening tongim boshlanar tundan.
Kuzataman g'uncha kulishin.
Tog' ortida boshlanar kundan
Yaproqlarda shabnam so'nishin.
Siynaday oq tong uyg'onishi
Husniga yo'q kunduzda qiyos.

Sahar bedor qushning xonishi
Ajib shodlik, yoniq ehtiros.
Qay uydadiy yig'ladi go'dak,
-Ber onasi,xushbo'y ko'krakni!
Unga temir qanotlar kerak,
Tark etmak-chun bu tor yo'rgakni!
Uzoq-yaqin yonadi chiroq.
Shoshqin qadam, kuy , pardalarda
Yangi tongga kiradi tuproq.
Tundan yulgan tongim:
Goh bir she'r,
Goh o'qilgan bir kitob bo'lur,
Goh umrning o'tgan behosil
Sahidasiga bo'm-bo'sh bob bo'lur...
Oqshom edi, oydin ko'prikda
Barno qizu yigit turardi,
Oyni kutgan oqshomgi ko'kda
Beshik-beshik bulut yurardi.
Bulutlarning yorib quchog'in,
Oy ko'rsatdi olmos yuzini.
Mag'rur tashlab yerga nigohin,
Tinglab qoldi yigit so'zini.
<<Xohi inon, xohi inonma,
Sening sevging qilmoqda shaydo.
Bunday yonish begona jonda
Bir o'chmas o't bo'libdi paydo!>>>
Oy suzadi, yel sari mayin,
Ikki qalbni yoqar bir otash.

Yoniq dilning baxtiyor nayin,
Yutmoq bo'lur sukut jafokash.
Yigit sevgi tongini kutar,
Qiz ko'ziday quyuladi tun.
Lekin uzun kipriklar o'ta
Yarqiraydi baxtga to'la kun.
U bir o'tki, seni ko'rmasam
Iztirobga solar jismimni,
Lol qolaman axtarib topsam,
Unutaman hatto ismimni.
Xoh inongin, inonma xohi,
Xayolimda kezasan yolg'iz.
Meni sevgin! Yigit nigohi
Sevgi tilar sukut qilar qiz.
Oppoq pag'a bulut ustida
Hayron suzar keksa oysuluv.
Yulduzlarni quchib ko'ksida,
Anhor to'lib jo'shib oqar suv.
Shu choqqacha ishqin qiz faqat,
Dildan so'rab aytgandi dilga.
Ilk, musaffo, katta muhabbat
Qiz dilidan kelmasdi tilga.
Hozir yurak bir nigoh bo'lib,
Boqqan edi yigit ko'ziga.
Oqshom og'ushiga nur to'lib,
Tong kulganday bo'ldi yuziga.
Yelda qo'shiq, ko'prikda shu'la,
Baxt-la tepdi ikki yosh yurak...

Oy so'zladi yulduzni to'plab,
Sevgi tongi haqida ertak.

TINGLA BULBUL

Bulbul sayrar, irmoq kuylar, o'ynar yel,
Hamma yoqqa nur to'lganga o'xshaydi.
Shirin kuyga to'lib ketdi ma'sum dil,
Sevgi unga yor bo'lganga o'xshaydi.
To'xta, bulbul, men kuylayin, jon bulbul,
Sen tinglagin qalbidagi torimni.
Bahor desam, rashk qilmasin chaman gul,
Yuraginga kirib olgan yorimni.
Men yor sevdim, ishq o'radi uyimni,
Erka dilning to'lqiniga quloq sol.
Sen biyronsan, lekin mening kuyimning
Ko'rki bo'lgan sadoqatdan saboq ol...

O'N SAKKIZ YOSHLI

Bog'lari bo'lardi mevali, gulli,
Bodom bor, anor bor, olma, shaftoli.
Nozik ta'b, she'rga o'ch Ona gul qo'lli
Yashnatgan gulzor bor eram ruxsorli.
Parang etaklarin ilib tikanlar,
O'sardi tanho qiz kapalaksimon.
Qo'shni qizlar ichra bo'yi yetganlar
Qizda qo'zg'atardi goh rashk, goh gumon.
O'ylardi: To'lmaydi o'n sakkiz yoshga,
Shoirlar she'rida o'tar kuylanmay.
Yuzin o'xshatmaydi hech kim quyoshga,
Sevgi olovida kuymayin, yonmay...
Birdan yuragida ochildi behisht,
Unda pinhon yonib, oshkor yashnadi.
Ilk sevgi qalbida portlab, urib nish,
Jannatu do'zaxga birdan tashladi.
Ikkisin taloshin yondi o'tidan,
Jizg'inib, o'rtandi, muzida qotdi,.
O'n sakkiz yoshini alam kuchidan
Bilmas: qachon topib, qachon yo'qotdi?..
O'ylamasdi! Bir juft sayyorasimon
Tun yulduz edilar, kunduzi quyosh...
Urush yamlab ketdi Birin naq to'fon,
Ikki jon-chun yashar bir O'n sakkiz yoshi...

NA GO'ZAL DAMLAR BU

Bahor kelyapti, uyg'onmoqda dil,

Gullardan ham tez!

Qanot top, nigoh top, ko'pchimakda yer,

Yeldan ildam kez!

Ana, bosh ko'tardi munis binafsha Soyu tog'ingda,

Borliqni to'ldirgan bahorgi nash'a Soyu tog'ingda.

Shamolning bir qo'li tortar dalaga, "Men saxovat" der,

Osmon gavharlarin ortmish jalaga Hovuch-hovuch ter!

Tuproq bahrini tuy, ol nur ro'molni, Uch bulutdomon.

Sening harorating kessin, shamolni, Gullasin bodom.

IV.ZULFIYA SHE'RIYATINI URUSH YILLARIDAGI TALQINI

Urush yillari Zulfiya ijodi uchun kamolot davri bo'ldi. Uning ijodida yuzaki dard, ziddiyatlarni o'ylab chiqarishga o'rin qolmadi. Turmushning qatiyat bilan haqqoniy so'z aytishni talab qildi. Zulfiya o'sha davrni eslab quyidagicha yozadi: «Men bu sherlarga o'z ruhiy tariximning bir parchasini joylashtira boshladim, bu parchaning o'z tuguni, kulminatsiyasi va yechimi bor edi. Endi yozmoq uchun, Lev Tolstoy aytganidek, gapning uchini uchiga ulab ulab olishim kerak edi. She'rni boshlab qo'yib, oxirini topmagunimcha uni davom ettira olmasdim. Endilikda qayoqqak qarab ketayotganligimni bilganimdan yo'lning eng qisqasini izlab topa olardim. Natijada sherlarim muxtasar va tugal bo'la boshladi.» Bu davrdan etiboran shoira ijodida keskin burilish yuz berdi. Norvegiyalik dramaturg Henrix Ibsen aytganidek, «Boshdan kechirmoq bilan yashamoqni bir-biridan farqlamoq kerak, faqat birinchisigina ijod manbai bo'lib xizmat qiladi.» Shoira ana shu boshdan kechirganini, hayotiy tajribalarini, ruhiy tarixini, hissiy holatlarini, qalb zarblarini berish orqali keng olamga va qalb tubiga chuqur kirib bordi. Bu ayniqsa, H.Olimjonning fojiali vafotidan keyin yaratgan hijron motivlari aks etgan sherlarida yaqqol ko'zga tashlanadi. Bu albatta, Zulfiyaning avvalgi sherlarida hayotiysi yo'q deganimiz emas. Zulfiya baxtiyor ayollar ruhiyatini aks ettiruvchi sherlar, urush boshlanishidanoq xotinqizlar irodasi va mardligini ochuvchi asarlar yozdi. Qolaversa, hijron mavzusi hali H.Olimjon tirikligidayoq Zulfiya sheriyatida mavjud edi. Shoiraning «Uni Farhod der edilar» dostoni H.Olimjon tomonidan tahrir qilinib, bosmaga tushirilgan «Hijron kunlarida» sheri to'plamida ham bu mavzu etakchi motiv sifatida kuylanadi. Bu Zulfiya ijodidagi mahzunlik, fojaviylik faqat shoira

kechinmalari bilangina bog'liq bo'lmay, uning lirik qahramonining umumlashma xarakterini, xalq turmushi va ruhiyati bilan hamohangligini ko'rsatadi. Zulfiya hijron motivi orqali xalq irodasi, jasorati va g'alabaga bo'lgan ishonchini kuyladi. Hatto shoira: Men sevgan dildorning sevgan yurti bor, Ishq doim erk uchun hijronga rozi. Bu hijron mangumas, visoli ham bor, Qahraton qishlarning bo'lganday yozi. deb yozib, hijronning o'tkinchiligini takidlaydi. Keyincha voqelikning o'zi va shoira shaxsiy hayoti bilan aloqador bo'lgan hodisa (H.Olijon halokati) ushbu aytilgan fikrga tahrir kiritdi – hijronning mangu bo'lishi ham mumkinligini anglatdi. Ammo bizning bu o'rinda takidlamochi fikrimiz boshqa – shoira xalq ruhini, uning dard va quvonchlarini o'ziniki tarzda, o'zgalarning hijroni, g'ami, shodligini o'ziniki sifatida chuqur his etib kuylay oldi, demoqchimiz. Angliyalik shoir Persi Bish Shelli takidlaganidek, «Haqiqiy olijanob bo'lish uchun inson o'zini o'zganing va ko'pgina boshqa birovlarining o'rnida tasavvur qila bilishi kerak; g'am shodlik va shunga o'xshagan narsalar uning o'zinikiga aylanishi shart». Zulfiya bu yillarda xuddi mana shu ijodiy printsipga suyanganida, albatta, keyin ham bu yo'l unga hamroh bo'ldi. Masalan, shoira 1942 yilda shunday yozgandi:

Ishonchim buyukki, bo'lur zo'r bayram, Mening sevganim ham qaytadi g'olib. Yo'liga chiqaman quchog'im to'la Bog'laringda o'sgan gullardan olib. «Mening Vatanim» Shoira g'alaba munosabati bilan yozgan «G'oliblar qaytganda» sherida go'yo yuqoridagi sher mavzusini davom ettirganday, diqqatini o'sha lirik qahramonning kayfiyatini chizishga qaratadi. G'alaba ko'plarning hijroniga chek qo'ydi, «o'ldiruvchi achchiq bir hijron zafar alangasida tamom yondi». Ammo lirik qahramonning sevgilisi qaytmadi, olamni shu g'alaba shodiyonasi bosgan bir paytda u sevgilisining suratini olib, «unga o'ksib-o'ksib» boqadi. Yonog'ida

tomchilar qotgan ayol «chiqmasam bo'lmaydi, butun elda to'y» degan qarorga keladi. Guldasta olib g'oliblarni qutlaydi, visolga oshiqqan quvnoq to'daga qyashilib ketadi. Yoki «O'g'lim, sira bo'lmaydi urush» sherida jangda eridan ajralgan ayol haqida yozib, uning goh yigit bo'lib qolgan o'g'lidan g'ururlanishini, goh yonida uning otasi yo'qligidan o'kinishini tasvirlaydi. Lirik qaxramon – ona deydi: Urush! Noming o'chsin jahonda, Hamon bitmas sen solgan alam. Sen tufayli ko'p xonadonda Ota nomli buyuk shodlik kam. Yulding ota demak baxtini, Juda murg'ak go'daklarimdan. Yaxshi ham bor shunday Vatanim, Dalda bo'ldi yuraklarimga. Ikkala sherda ham Zulfiya o'zgalarning shodlik va g'amini o'zinikidek his etadi, o'zinikini esa xalqnikiga qo'shib yuboradi. G'alaba kuni u ushbu ayyomni orziqib kutgan H.Olimjonni eslarkan, ushbu shaxsiy qismatini urushda yaqinlaridan judo bo'lgan ming-minglab kishilarnikiga ko'shib yuboradi. She'rda mana shu xil umumlashtirish usulini qo'llash, soddaroq qilib aytganda, tarjimai holdan atayin yiroqlashish «O'g'lim, sira bo'lmaydi urush» sherining tasirchanligini taminlagan. Zulfiyaning H.Olimjon halokatidan keyingi yaratilgan sherlarida – ularning mavzusi va mazmunidan qat'iy nazar, ushbu usul shoira uchun asosiy tamoyil bo'lib qoldi. Demak, Zulfiyaning H.Olimjon haqidagi sherlari bo'ronli zamon, suronli hayot tasirida shoira qalbida hosil bo'lgan to'lqinlarning aks sadosi, shoira hayoti va ruhiy tarixiyning lirik kundaligidan iboratdir. Agar G'.G'ulom va Mirtemir asarlari uchun qaynoq hayot va xilma-xil odamlarning taqdiri prototip bo'lib xizmat qilsa, Zulfiya uchun aksari vaqtda o'z hayoti va taqdiri bilan o'zgalarni qo'shilgan holda prototip rolini o'ynaydi. Shuning uchun ham Zulfiyaning H.Olimjon va hijron mavzusidagi sherlari ulug' sevgi va chin vafo, insonning baxti va sadoqati, og'ir yo'qotish va iztirob, mardlik va jasorat, Vatan va burch, o'tmish va bugun, kelajak, xullas inson taqdiri, uning ruhiy olami bilan bog'liq xilma-

xil tuyg'u hissiyot va kechinma, orzu-armonlar to'g'risidagi sarlar sifatida qabul qilinadi, ardoqlanadi. Shuning uchun bu sherlar markazida turgan xarakterlar xalqimiz fazilatlarini o'zlarida mujassamlashtirgan tipik xarakter sifatida qadrlil va jozibalidir. Mana, «o'lim xanjari» sevishtganlarni bir-birlaridan judo qildi, hijron o'tida qildek jizg'anagi chiqqan o'sha ayol «ajal degan beshafqatga ishqini otib, baxtini saqlab» qolsa, va sevgining nigohiga termulib, «erkalanib jon bersa» («Kechir, qoldim g'aflatda»); ayol bir daqiqa ham – tushida ham o'ngida ham sevgilisini esidan chiqarmaydi («Bahor keldi seni so'roqlab»); tirikligida yigit yoriga gul keltirgan bo'lsa, taqdirga qarangki, endi ayol sevgilisi qabriga gul keltiradi («Hayot jilosi»), lekin ayol bukilmaydi, yorning xayoli bilan yashaydi, uning xayolining o'zi ham lirik qahramonga bitmas-tuganmas ilhom bag'ishlaydi.

Zulfiyaning XX asr o'zbek shariyatiga katta hissasidan biri ham uning lirikada voqeani va inson qalbini butun murakkabliklari, ziddiyatlari va fojiviy holatlari bilan aks ettirganidir. Shoirira lirikadagi qahramona ruh, yo'nalishning muqim bo'lishiga izchil amal qildi, bu realistik tamoyilning yangi imkoniyatlarini kashf etdi. Chindan ham bu eng mushkul, ammo hayotiy haqiqatni, tarixning ulkan g'ovlarini engib olg'a qadam bosishini realistik yoritib berishning samarali yo'lidir.

Zulfiya boqiy baxt orzusi bilan turkum sherlar yaratdi. Turkumga kirgan har bir sher mustaqil asar darajasiga ko'tarildi. Ayni chog'da mazmuni, ruhiy yo'nalishi bilan o'zaro bog'landi. Shoiraning shariy turkumlari ko'p, har birida uning ruhiy olamining yangi qirrasini namoyon bo'lgan. Agar «Hijron kunlarida» turkumida urushning dahshatli kunlarida, shafqatsizlarcha ezilgan, azoblangan qalbning g'olib chiqishi ifodalansa, «Yuragimga yaqin kishilar» turkumida shu insondagi matonat, sadoqat, nekbinlik ildizini odamlar mehri, on Vatan mehrida ko'radi. «Mushoirira»

turkumida inson taqdiri, tashvish-intilishlari mushtarakligi takidlanadi. «O'ylar» va «Yillar, yillar» turkumlari esa, inson va hayot, umr mazmuni, muhabbat va sadoqat, yashash va kurash manosi to'g'risida mulohaza yuritiladi...

Zulfiya lirik qahramoniga xos yana bir xususiyat bor. U hayotdagi hamma narsa haqida va inson qalbidagi xilma-xil kayfiyatlar haqida qayg'uradi. Ularni ayol qalbi bilan tinglab, ayol ko'zi bilan ko'rib, idrok etib, ayol so'zi bilan tasvirlaydi, ayolning ovozida kuylaydi. Shoiraning qaysi sheriga nazar tashlamang, undagi obrazlar ham ayollar dunyosidan olingan, tashbehlari ayollar bisotidan to'qilgan. To'g'ri, asarning g'oyaviylik va badiiylik darajasi mezonlari shoirlar uchunham, shoirlar uchun ham bir xil. Biroq voqelikni ko'rish va badiiy tadqiq etishda mushtaraklik bilan birga o'ziga xosliklar ham mavjud. Shoiralar qalbi g'oyat nozik, dilgir, sezgir, bezovta va beorom va bardrshli bo'ladi. Ularda butun insoniyatni o'z farzandi sifatida his qilish, ona zaminni va undagi go'zalliklarni ko'z qorachig'idek asrashga intilish, kelajakni go'dakdek yo'rgaklab olishga, uni saqlab qolishga tayyorlik tuyg'usi jo'shqin ifodalanadi. Zulfiya qalamidan chiqqan har bir so'z, toza obraz, yorqin bo'yoqda shoira qalbining muhri sifatida arqirab ko'rinib turadi.

V.ZULFIYA SHE'RIYATI OLAMI VA UNDAGI INSON RUHIYATI TASVIRI

Zulfiya asarlarida insonning ichki his-tuyg'ulari, ruhiy holati va shaxsiy tajribalari asosiy o'rin tutadi. U o'z qahramonlarini ko'pincha murakkab vaziyatlarga qo'yadi va ularning ichki kurashlarini, qaror qabul qilish jarayonlarini tasvirlaydi. Shoira o'z asarlarini yozishda nafaqat o'zining shaxsiy tajribasidan, balki atrofidagi insonlarning hayoti va muammolaridan ham ilhomlanadi.

Zulfiya o'z asarlarida psixologik portretlarni yaratishda bir qator uslublardan foydalanadi. U xarakterlarni yanada chuqurroq ochish uchun ichki monologlar, tasvirlar va simvollarni qo'llaydi. Bu esa o'quvchiga qahramonlarning ichki olamiga chuqurroq kirish imkonini beradi. Zulfiya asarlarida keltirilgan psixologik portretlar har bir qahramonning ichki dunyosini aks ettiradi. Masalan, shoiraning "Yurak" she'rida muhabbat va iztiroblar haqida so'z boradi. Bu she'rda qahramonning ichki kurashi, sevgi va azob-uqubatlarning o'rtasidagi ziddiyat aniq ko'rinadi. Zulfiya, o'zining nozik va his-tuyg'u bilan to'la uslubi orqali, o'quvchini qahramonning his-tuyg'ulariga yaqinlashtiradi.

Zulfiya asarlarida ko'plab xarakterlar mavjud bo'lib, ularning har biri o'ziga xos ichki dunyoga ega. Misol uchun, "Ona" she'rida ona obrazining psixologik portreti yaratilgan. Bu obrazda ona sevgisi, sabri va chidamliligi aks etadi. Zulfiya ona obrazini nafaqat tashqi ko'rinishi bilan, balki uning ichki his-tuyg'ulari bilan ham tasvirlaydi. Onaning farzandlariga bo'lgan muhabbati, ularning baxti uchun qilgan kurashi uning ichki dunyosini ochib beradi.

Zulfiya asarlarida xarakterlarning ichki kurashi muhim ahamiyatga ega. U qahramonlarni ko'pincha murakkab vaziyatlarga qo'yadi va ularning bu vaziyatlarga qanday munosabatda bo'lishini tasvirlaydi. Masalan, "Sevgi" she'rida sevgi va nafrat o'rtasidagi ziddiyat keltiriladi. Qahramonning his-tuyg'ulari bir-biriga zid bo'lganligi sababli, uning ichki kurashi kuchayadi. Bu holat o'quvchini qahramonning ruhiy holatini his qilishga undaydi. Zulfiya o'z asarlarida qahramonlarning ichki kurashlarini tasvirlash orqali inson ruhiyatining murakkabligini ochib beradi. U xarakterlarni shakllantirishda ularning tajribalarini, muammolarini va hissiyotlarini inobatga oladi. Bu esa o'quvchiga qahramonlar bilan bog'lanishga yordam beradi.

Zulfiya asarlarida simbolizm muhim rol o'ynaydi. U o'z qahramonlarining ichki dunyosini tasvirlashda turli simvoldan foydalanadi. Masalan, "Yurak" she'rida yurak simvoli qahramonning his-tuyg'ularini ifodalaydi. Yurak — sevgi, iztirob va umidning ramzi sifatida ishlatiladi. Bu simvol orqali shoir qahramonning ichki kurashini yanada chuqurroq aks ettiradi.

Tasvirlar ham Zulfiya asarlarida muhim ahamiyatga ega. U o'zining nozik tasvirlari orqali qahramonlarning ruhiy holatini aniq ko'rsatadi. Masalan, "Bahor" she'rida bahor fasli orqali qahramonning yangilanishi va umidini ifodalaydi. Bahor — yangi boshlanishlar va umid ramzi sifatida tasvirlanadi.

Zulfiya asarlaridan parcha keltirish orqali uning she'riy uslubini va psixologik portretlarini yanada yaqqol ko'rsatish mumkin. Quyida Zulfiya she'rlaridan olingan parchalar va ularning mazmuni haqida qisqacha izohlar keltiriladi:

"Yurak" she'ridan parcha

"Yurak, sening ichingda
Sevgi, iztirob va umid,
Qayg'u va quvonch birga,
Har lahza sen bilan birga."

Bu parcha shoiraning yurak simvoli orqali insonning ichki his-tuyg'ularini ifodalashiga misol bo'la oladi. Yurak — nafaqat sevgi, balki iztirob va umidning ramzi sifatida ko'rsatilgan. Bu yerda shoir qahramonning ichki kurashini, uning ruhiy holatini ochib beradi.

"Ona" she'ridan parcha

"Ona, sening mehringda
Har bir qadamni his qilaman,
Sening sabring, sening kuching,
Meni har doim qo'llab-quvvatlaydi."

Bu parcha ona obrazining kuchi va mehrini aks ettiradi. Zulfiya ona obrazini yaratishda uning sabr-toqati va farzandlariga bo'lgan cheksiz sevgisini ta'kidlaydi. Ona, shuningdek, qahramonning ichki dunyosida muhim o'rin tutadi.

"Sevgi" she'ridan parcha

"Sevgi, nafrat, ikkalasi bir,
Qalbimda jang qiladi doim,
Ular o'rtasida men yolg'iz,
Qanday qilib tanlashni bilmayman."

Bu parcha sevgi va nafrat o'rtasidagi ziddiyatni aks ettiradi. Qahramonning ichki kurashi, uning his-tuyg'ularidagi murakkablik va ikkilanishlar juda aniq ko'rinadi. Zulfiya bu yerda inson ruhiyatining nozik qatlamlarini ochib beradi.

"Bahor" she'ridan parcha

"Bahor kelganda, qalbimda
Umidlar yangilanadi,
Har bir gullab-yashnashda
Yangi hayot boshlanadi."

Bu parcha bahor faslini yangilanish va umid ramzi sifatida tasvirlaydi. Bahor — yangi boshlanishlar, yangi imkoniyatlar ramzi sifatida qahramonning ruhiy holatini ifodalaydi. Zulfiya bu yerda tabiat orqali insonning ichki dunyosidagi o'zgarishlarni ko'rsatadi.

O'lim — Zulfiya asarlaridagi yana bir muhim tema. Shoira o'limni hayotning ajralmas qismi sifatida qabul qiladi. U o'limdan qo'rqmaslik, balki uni hayotning bir qismi sifatida qabul qilish kerakligini ta'kidlaydi. O'limdan keyingi hayot, abadiyat haqidagi fikrlar Zulfiya ijodida muhim o'rin tutadi.

Zulfiya o'z asarlarida o'limni faqat tugash emas, balki yangi boshlanish sifatida ko'radi. U insonning ruhiyati va ma'naviyati o'lmaydi, balki boshqa bir shaklda davom etadi deb hisoblaydi. Bu fikrlar shoiraaning falsafiy qarashlarida chuqur iz qoldirgan.

Zulfiya asarlarida baxt tushunchasi ham muhim ahamiyatga ega. Shoira baxtni nafaqat tashqi omillar bilan bog'laydi, balki insonning ichki holati bilan ham uzviy aloqada ko'radi. U baxtni topish uchun inson o'zini anglash, ichki tinchlikka erishish zarurligini ta'kidlaydi.

Baxt qidirilishi — bu har bir insonning hayotidagi eng muhim vazifalardan biri. Zulfiya asarlarida baxtni topish jarayoni murakkab va ko'p jihatdan shaxsiy tajribalarga bog'liq ekanligi ko'rsatilgan. Shoira baxtni har bir insonning ichki dunyosidan kelib chiqishini ta'kidlaydi va bu

jarayonda sevgi, samimiyat va xayrixohlik kabi hissiyotlarning ahamiyatini alohida qayd etadi.

Zulfiya asarlaridagi falsafiy fikrlar uning ijodini yanada boyitadi va chuqurlashtiradi. Shoirani hayotning murakkabligini, inson ruhining nozikligini va ma'naviyatning ahamiyatini ochib beradi. Uning asarlari o'quvchilarni hayot haqidagi chuqur mulohazalarga undaydi va ularni o'z ichki dunyosi bilan muloqot qilishga chorlaydi.

Zulfiya ijodi orqali biz hayot, o'lim, baxt va ma'naviyat kabi mavzularni yangi nuqtai nazardan ko'ra olamiz. Shoiraning falsafiy qarashlari nafaqat adabiyotda, balki hayotimizda ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, bizni o'zimizni anglashga va ichki tinchlikka erishishga undaydi.

Zulfiya — o'zbek adabiyotining buyuk shoirani sifatida o'zining falsafiy fikrlari bilan ajralib turadi. Uning asarlarida hayot, o'lim, baxt va ma'naviyat kabi muhim mavzular chuqur tahlil qilingan. Zulfiya har bir insonni o'z ichki dunyosini anglashga, hayotni to'g'ri qadrlashga va baxtni qidirishga undaydi. Uning ijodi bizga hayotning murakkabligini tushunishga yordam beradi va bizni ma'naviy rivojlanishga chaqiradi. Zulfiya asarlari orqali biz nafaqat adabiyotdan, balki hayot haqidagi chuqur mulohazalar va falsafiy fikrlardan bahramand bo'lamiz.

VI.ZULFIYA IJODINING TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDAGI O'RNI VA UNING ASARLARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Zulfiya shariyati teran fikr va qaynoq hissiyot uyg'unligida hosil bo'lgan intellektual va psixologik shariyatdir. Shoirra hissiyot oqimini, kechinma manzarasini, o'tkir dramatik xolatni ham buning eng cho'qqisi bo'lgan fojiviy kolliziyalarni ham chizadi. Zulfiya shariyati manaviy boy, ruhiy tetik, va mardona shariyat. Unda vaqt va makon chegarasi qamrovi keng va yaxlit. Voqelik va inson taqdiri kechagi kuni, buguni va ertasi bilan uyg'unlikda aks ettiriladi. Shoirra lirikasida «taqdir», «yurakka yaqin kimshilar», va «kaelajak» motivlari ifodasining muhim va barqarorligi ham mana shundan. Shoirra ijodida ko'tarinki ruh, baxtiyorlik ohangi bilan birga fojiviylik yo'nalishining yonmayon kelishining boisi ham uning voqelikni, zamoni, insonni keng va yaxlit, butun murakkabligi bilan tahlil etish yo'lidan borganligidandir. Shoirra lirik qahramoni tarixning shukuhli xulosalariga ham, achchiq saboqlariga ham birday munosabat bildiradi. «Kechmishim yolg'iz bir alifbo - saboqday» deydi shora «Kelajak» sherida.

Shoirra yana bir sherida shunday yozadi:

“Ne yozsam tub-tubdan hayotga doir,

Insoniy qalbimning tebranishi ul”.

Bu yerda shoir lirik qahramonining bir-biriga tutash ikki xususiyatiga ishora bor. Biri shoiraning ilk to'plami hisoblanmish «Hayot varaqlari» kitobidan boshlangan ijodiy tamoyil – hayotga, insonlar qalbiga yaqinlik, ya'ni mavzuni, fikrni, tuyg'uni, orzu-armonlarni shulardan qidirish; ikkinchisi – shu hayot, voqelik va insonlar mehnati, kurashi natijasida ular

qalbida tug'ilgan fikr va kechinmalarni ifodalashdir. Boshqacha aytadigan bo'lsak, shoira qalb torlaridan chiqqan ohanglar tashqi dunyo – hayot zarblarining – yurak urishining aks sadosidir.

«Men sherlarimning bir mavzu atrofida cheklanib qolishini istamayman» degan Zulfiyaning lirikasi chindan ham ko'p ovozli va serohang sheriyat namunalari sanaladi. Ammo bu ohanglarning eng markaziysi va abaland jaranglagani yana takrorlash mumkin bu – baxtiyorlik, shodlik va hijron, g'amfojiaviylikdir. Shoira o'z sherlari xususida:

Mayusi ham, yorqini ham bor, Tuproq, hayot, yurak bu axir!

deydi. U yana bir sherida o'z soziga murojaat etib, «Sen toq emas, ikki torli soz, qo'sh qanot-la qilasan parvoz», degan edi. Garchi shoira bu o'rinda Hamid Olimjonni ham nazarda tutayotgan bo'lsa-da, aslida o'zining ijodiy tamoyilini ko'zda tutib, takidlamoqda (Zulfiya H.Olimjon obraziga murojaat etib, «Hijroning qalbimda, sozing qo'limda» degan edi). H.Olimjon baxt va shodlik kuychisi edi, shuning uchun uning sheriyatida shodlik ohangi, ko'tarinki ruh etakchi edi. Zulfiya o'z ijodida H.Olimjondagi xuddi shu yo'lni, shu tamoyilni o'ziga yarasha davom ettirdi. Bu shoira lirikasining bir qanoti bo'lsa, ikkinchisi – voqelikni butun ziddiyatlari, fojiaviy tomonlari bilan ko'rsatish orqali qahramonlikni ulug'lashdir.

Zulfiya sheriyatida fojiaviylikni keltirib chiqargan tarixiy asos uning tarjimai holiga shaxsiy hayotiga ham bog'liq. Zulfiya sheriyatining o'ziga xos jihatlaridan birini tashkil qiluvchi ushbu avtobiografizm shoira lirikasining qariyb barcha namunalarda sezilib turadi. Avtobiografik asosning kuchliligi va fojiaviylik ohanginipng ustunligi Zulfiya sherlarida

yana bir o'ziga xoslikni – voqeaviylikni, miniatyur syujetlilikni yuzaga keltirgan. Shoir Sergey Esenin «O'zim haqimda» nomli tarjimai holida tug'ilgan joyi, vaqti, o'qigan maktabi haqida qisqa malumotlardan keyin «qolgan avtobiografik malumotlarga kelsak, ular mening sherlarimda», deya gapni muxtasar qiladi. Mana shu xil fikrni Zulfiya ham aytgan: «Mening nazarimda, shoirlar o'z tarjimai hollarini yozmasliklari joiz. Negaki shoirlar haqida sharlari tavsif beradi, ular haqida hamma narsani aytib bermasa ham, ijodlarida hayotlarining ko'pchilik tomonlarini sharx etib berishga qodir sherlar bo'ladi.» Bu qaydlarda isbot talab qilmaydigan haqiqat mavjud. To'g'ri, bazi shoirlarning asarlarida shoirning «Men»idan tashqari olam turgandek tuyuladi. Masalan, G'.G'ulom «Men o'z xalqimning tiliman», deb takidlagan bo'lsa-da, uning asarlarini – yaratilishi, mazmuni, g'oyasi, maqsad va ideallarini shoir bosib o'tgan yo'llar – tarjimai holidan mutlaqo ajratib bo'lmaydi.

Shoirning «Sen yetim emassan», «Kuzatish» kabi qator sherlarida uning tarjimai holining yorqin sahifalari, aniqrog'i ijtimoiy qimmatga ega bo'lgan nuqtalari aks ettirilgan. Shoirning tashqi dunyoga munosabatining ifodasi lirikaning tub maqsadi ekan, va shu munosabat shoirning fikri, his-tuyg'ulari va kechinmalari orqali tasvirlanar ekan, har bir misrani yurak qoni va aql chirog'i bilan yozar ekan, demak bunga ijodkor qalbi, tarixi tarjimai holining lahzalari, xulosalari qo'shilmasdan iloji yo'q. Ammo shoirlar o'ziniki bilan o'zganikini kuylash printsipida bir-birlaridan farqlanadilar. Masalan, G'.G'ulom tashqi olam hodisalarini baholashda shu olamning tajriba va xulosalaridan kelib chiqadi, o'zinikini o'shalarga qo'shib yuboradi, tarjimai holiga oid detallar, holatlar, dalillar, fikr, xulosalarni o'zgalarnikiga singdirib, edirib yuboradi. Zulfiya esa, tashqi olamdagi rang-barang hodislarning, fikr, g'oya, orzuideallarning o'z ruhiga

,o'z dunyoqarashiga, tajimai holiga, taqdiriga, istak, ideallariga hamohangligini ko'radi, tinglaydi, oladi va shu tashqi olamni, o'zgalarnikini o'zinikiga qo'shib, omuxta qilib yuboradi. Zamon muhit tug'dirgan qalbidagi ijtimoiy mazmunga molik tuyg'ular, holat va kechinmalar talqini ifodasiga tipik, umuminsoniy fikr va g'oyalarni ifodalaydi. Shuning uchun ham Zulfiyaning o'ziga xos ovozi ham uning hayotga, voqelikka o'z tajribalaridan kelib chiqib, o'z nuqtai nazari, o'z qalb o'lchovi bilanbaho bera boshlaganidan keyin qaror topdi, shakllana va rivojlana boshladi.

Zulfiya she'riyatining ta'lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyati shundaki, uning asarlari nafaqat badiiy yuksaklik, balki zamonaviy tarbiya jarayonida muhim ahamiyatga ega qadriyatlarni o'z ichiga olgan. Shoiralar va o'smirlar qalbini nozik his-tuyg'ular bilan boyitadi. Uning asarlarida insonning ichki dunyosiga e'tibor qaratilib, oila, vatan va do'stlik kabi mavzular chuqur ochib berilgan. Ayniqsa, Zulfiya ijodidagi quyidagi jihatlar ta'lim jarayonida alohida ahamiyatga ega:

Vatanparvarlik tarbiyasi Zulfiya ijodida Vatanparvarlik mavzusi markaziy o'rin tutadi. Shoiraning "Vatan", "Bahor keldi seni so'roqlab" kabi she'rlari yoshlarning qalbida ona yurtga mehr va sadoqat urug'larini sochadi. Zulfiya she'rlaridagi samimiyat va ulug'vorlik yoshlarni vataniga bo'lgan sadoqatga chorlaydi. Uning "O'zbekistonim" kabi she'rlari orqali Vatan tuprog'ining qadr-qimmatini ulug'lash nafaqat yoshlarni, balki keng jamiyatni ham Vatan sevgisi va yurtparvarlik g'oyalariga yetaklaydi.

Shoiralar o'zining har bir satrida yurtga bo'lgan mehr-muhabbatni shunchalik samimiy va chuqur tasvirlaganki, bu she'rlarni o'qigan har bir kishi ulug'vor tuyg'ular og'ushida qoladi. Zulfiya she'rlarida, ayniqsa, o'z

xalqining o‘ziga xos milliy qadriyatlarini ulug‘lash, uning mustaqilligini, milliy madaniyatini, tarixini hurmat qilish kabi g‘oyalar chuqur ifodalangan.

Ma‘naviy tarbiya Zulfiya she‘rlarida insoniylik, mehr-oqibat, vafo va halollik kabi ezgu fazilatlar go‘zal timsollarda aks ettiriladi. Shoiraning “Ona” kabi she‘rlari insoniyatning muqaddas qadriyatlariga ehtirom ko‘rsatadi. Zulfiya ijodida ma‘naviyatni shakllantirishga katta ahamiyat berilgan, uning she‘rlarida insonning ruhiy yetukligi va axloqiy qadriyatlarni qadrlash ahamiyati yuksak badiiy shaklda ochib berilgan. Ayniqsa, shoira asarlarida oilaning roli, uning jamiyatdagi o‘rni, o‘zaro hurmat va mehr-muhabbatni targ‘ib qilish ta'lim-tarbiya jarayonida katta ahamiyatga ega. Zulfiya ijodi zamonaviy jamiyat uchun ham dolzarb bo‘lib, uning she‘rlarida insonning ruhiy yetukligi va axloqiy qadriyatlarni qadrlash ahamiyati yuksak badiiy shaklda ochib berilgan. Bu asarlar o‘quvchilarga nafaqat axloqiy saboqlarni o‘rgatadi, balki jamiyat oldidagi mas'uliyatni chuqur anglashga yordam beradi.

Badiiy didni shakllantirish Shoironing tabiat manzaralari, inson ruhiyati va jamiyatdagi nozik jihatlarni tasvirlashdagi badiiy mahorati yoshlarning estetik didini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Zulfiya she'rlaridagi nozik va jonli tasvirlar o'quvchilarning tasavvurini boyitadi, ularga go'zallikni his qilishni o'rgatadi. Ayniqsa, uning bahor, bog' va ko'klamni tasvirlagan satrlari har bir inson qalbida tabiatga mehr uyg'otadi. Zulfiya ijodi orqali yoshlar o'zlarining estetik hislarini boyitibgina qolmay, balki hayotdagi turli hodisalarga ijobiy va badiiy yondashishni o'rganadilar. Bu, o'z navbatida, ularning nafaqat adabiyotga, balki boshqa san'at turlariga ham qiziqishlarini kuchaytiradi. Shoironing tabiat tasvirlariga bo'lgan nozik yondashuvi yoshlarni nafaqat go'zallikni qadrlashga, balki uning jamiyatdagi ahamiyatini tushunishga ham undaydi.

Insoniy qadriyatlar targ'iboti Zulfiya ijodida inson hayoti, mehnatning qadri va sevgi-muhabbatning ulug'vorligi badiiy obrazlarda yoritilgan. Shoironing bu mavzulardagi she'rlari yoshlarga ma'naviy oziq

bo'lib, ularda mas'uliyat va har bir ishni ehtirom bilan bajarish hissini uyg'otadi. Masalan, "Mehnat" kabi she'rlar yoshlarda hayotning asosiy tamoyillaridan biri bo'lgan mehnatsevarlikni tarbiyalaydi. Shoiraning insoniy munosabatlarga bag'ishlangan asarlari nafaqat yoshlarda mas'uliyat va halollik kabi xususiyatlarni shakllantiradi, balki ularni jamiyat bilan uyg'unlashishga undaydi. Zulfiya ijodi orqali yoshlar o'zlariga ishonch va ulug'vorlik hissini his etadilar. Uning asarlari yoshlarni mehnat va mehrga bo'lgan ehtiromni, oilaga bo'lgan muhabbatni rivojlantirishga yordam beradi.

Zulfiya ijodining tarbiya jarayonidagi roli Zulfiya asarlaridan tarbiya jarayonida foydalanish orqali bolalarda insoniylik, mas'uliyat va mehnatsevarlik kabi fazilatlarni shakllantirish mumkin. Quyidagi jihatlar bunga misol bo'la oladi:

O'quvchilarni muloqotga o'rgatish. Zulfiya she'rlaridagi samimiy ohang va go'zal tuyg'ular bolalarda bir-biriga mehribonlik va hurmatni rivojlantirishda katta yordam beradi. Uning oilaviy rishtalar va insoniy munosabatlarni tasvirlagan she'rlari yoshlarni hamjihatlikka va ezgu so'zlarga o'rgatadi.

Zulfiya ijodining samimiyligi va insoniylikka bo'lgan yondashuvi ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarga yaxshi va yomonni ajratish, jamiyatda bir-biriga hurmat ko'rsatish va bir-birini tushunish muhimligini tushuntiradi.

V-IX sinflarda o'quvchilar maktab o'quv dasturidan o'rin olgan she'riy asarlarni o'qib o'rganadilar. Ularni o'rganishda har bir she'rning shoir ijodida tutgan o'rni, she'rda shoir shaxsiyati, obrazining ifodalanishi o'quvchilarning yoshi va bilimi darajasiga mos ravishda tahlil qilinadi, she'rning mazmuni beriladi. Bu sinflarda lirik asarni o'rganishning asosiy usuli o'qituvchi va o'quvchining ifodali o'qishidir. Bu ishda o'qituvchining o'zi she'rni ifodali o'qiydi, so'ngra ifodali o'qish qoidalariga rioya qilgan holda o'qishni o'quvchilardan talab etadi. Ifodali o'qish bilan o'quvchi she'rda shoir tasvirlagan voqea, manzara, obraz haqida tasavvurga ega bo'ladi. Bunga u, har bir so'z, misra mazmunini chuqur o'zlashtirish orqali erishadi. Maktabda she'riy asarlar turli shaklda tahlil qilaniladi: aniq reja asosida ifodali o'qiladi, ayrim so'z, misralarga izoh beriladi, obrazlar taqqoslanadi, suhbat tashkil qilinadi, tabiatga sayohat (bu sirdan bo'lishi ham mumkin) uyushtiriladi, rasmlar namoyish etiladi, texnika vositalaridan

foydalaniladi. Bu usullar ko'zlangan maqsad va vazifadan kelib chiqqan, xususiyati, o'quvchilar tayyorgarligi, qiziqishini hisobga olgan holda qo'llaniladi.

Axloqiy fazilatlarni shakllantirish. Shoiraning hayot haqiqatlari haqida yozgan she'rlari yoshlar axloqiy qoidalarni chuqurroq anglashlariga yordam beradi. Bu she'rlar orqali bolalar o'z harakatlariga nazar tashlaydi, yaxshi va yomonni farqlashni o'rganadi. Zulfiya asarlari yoshlarda nafaqat axloqiy saboqlarni o'rgatadi, balki jamiyat oldidagi mas'uliyatni chuqur anglashga yordam beradi.

Ijodkorlikka undash. Zulfiya ijodi yoshlarga nafaqat she'riyatni sevishtni, balki o'z hissiyotlarini badiiy tilda ifodalashni ham o'rgatadi. Uning she'rlari yoshlarga o'z iste'dodlarini kashf qilish va rivojlantirish imkonini beradi. Shoira asarlaridan ilhomlanib, o'quvchilar o'zlarining she'rlarini yozishga rag'batlantiriladi. Bu usul yoshlarda badiiy tilda fikr yuritish va o'z his-tuyg'ularini ifodalash qobiliyatini rivojlantiradi.

Zulfiya asarlarini o'rganishning afzalliklari
Zulfiya she'rlaridan foydalanishning asosiy afzalliklaridan biri shundaki, uning asarlarida jamiyatdagi eng muhim qadriyatlar, mas'uliyat, mehr-oqibat va Vatan sevgisi kabi g'oyalar chuqur aks etgan. Shoira asarlari yoshlarni faqat adabiyotga emas, balki jamiyatga foydali, ma'naviy jihatdan yetuk insonlar bo'lishga ham undaydi. Zulfiya ijodini o'rganish yoshlarni nafaqat badiiy va estetik jihatdan boyitadi, balki ular hayotga yuksak axloqiy qadriyatlar bilan qarashni o'rganadilar.

VII.ZULFIYA IJODINING ZAMONAVIY TALQINI: MILLIY QADRIYATLAR, EKOLOGIYA, GENDER TENGLIGI VA YOSHLAR TARBIVASINING DOLZARB MASALALARI KONTEKSTIDA

Xotin-qizlar mavzusi. Zulfiya ijodida xotin-qizlar mavzusi muhim o‘rin tutadi. Shoira, ayniqsa, ayollarning ijtimoiy hayotdagi roli va jamiyatdagi o‘rni haqida keng fikr yuritgan. Uning “Onajon”, “Qizlar qo‘shig‘i”, “Uchrashuv” kabi she‘rlarida ayollarning jamiyatdagi mavqei va roli yuksak darajada tasvirlangan. Zulfiya she‘rlarida ayollarni faqat mehribon ona va sadoqatli yor sifatida ko‘rsatmagan, balki ular mustaqil, bilimli va faol shaxslar ekanini ham ta‘kidlagan.

Bugungi kunda gender tenglik, ayollarning huquqlari, va ularning ta‘limi masalalari dolzarb bo‘lib qolmoqda. Zulfiya ijodida yoritilgan bu masalalar, nafaqat o‘sha davr, balki hozirgi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Ayollarning ijtimoiy mavqei, ularga teng huquq berish va ularning jamiyatdagi o‘rni haqidagi fikrlar bugungi kunda xotin-qizlar uchun ilhom manbaidir.

Ekologiya va tabiatni asrash. Zulfiya ijodida tabiat va ekologiya masalalari alohida o‘rin tutadi. Shoira tabiatni sevish va uni asrab-avaylashni katta g‘oya sifatida ilgari surgan. “Tog‘lar”, “Bahor keldi”, “Daryolar” kabi she‘rlarda tabiatga zarar yetkazmaslik va uni himoya qilish g‘oyalari ifodalangan. Zulfiya, tabiatni nafaqat go‘zallik sifatida, balki insoniyatning umumbashariy qadriyatlaridan biri sifatida qabul qilgan.

Hozirgi zamonda ekologik muammolar global miqyosda tashvishga solmoqda. Atmosfera ifloslanishi, iqlim o‘zgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi kabi masalalar Zulfiya ijodidagi tabiatni asrash g‘oyalarining naqadar ahamiyatli ekanini yana bir bor eslatadi. Shoira she‘rlari orqali

ekologik tarbiya va tabiatga hurmatni targ'ib qiladi. Bu g'oyalar bugungi zamonda, ayniqsa yosh avlod uchun muhim o'rin tutadi, chunki ular ekologik xabardorlikni oshirishda va tabiiy resurslarni saqlashda qatnashishlari lozim.

Yoshlar tarbiyasi. Zulfiya ijodida yoshlarga katta e'tibor qaratilgan. U yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq bo'lishga, ilm olishga, mehnatsevarlikka chaqirgan. "Qizlar qo'shig'i" kabi asarlari yoshlarni qadriyatlarni targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi. Zulfiya she'rlarida yoshlar hayotga muhabbat, kelajak uchun mas'uliyat va yuksak ma'naviyatni anglatadi.

Bugungi kunda yoshlarning ma'naviy tarbiyasi, axloqiy va madaniy rivojlanishi masalalari dolzarb hisoblanadi. Zulfiya she'rlari yoshlarni bilim olishga, ijtimoiy faollikni rivojlantirishga undaydi. Shoira she'rlarida yoshlarni ilm-fanga, to'g'ri yo'lni tanlashga chaqirgan, ularga mustaqil fikrlashni o'rgatgan.

Tinchlik va urush mavzusi. Zulfiya hayotining muhim davri Ikkinchi Jahon urushi yillariga to'g'ri keladi. Bu davrda u yaratgan asarlar xalqning urushdagi fojialarini, tinchlikka bo'lgan sog'inchini, insoniy hayotning qadr-qimmatini aks ettirgan. "Urush haqida o'ylashni istamayman", "Qo'l uzat, tinchlik!" kabi she'rlari orqali shoira tinchlikning naqadar muhimligini ta'kidlagan.

Hozirgi kunda ham dunyoda urushlar va mojaro o'choqlari mavjudligi, tinchlikni ta'minlash yo'lidagi sa'y-harakatlar davom etayotgani shoira shu mavzuni ko'tarib chiqishidagi dolzarbligini ko'rsatadi. Zulfiya asarlari zamonaviy insoniyatga tinchlik va totuvlik g'oyalarini yetkazishda muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda.

Raqamli davrda Zulfiya ijodining roli. Raqamli axborot asri o‘ziga xos muammolar va imkoniyatlarni keltirib chiqardi. Zulfiya ijodining bugungi raqamli davrdagi o‘rni yangi ma‘nolar kasb etmoqda. Shoiraning she‘rlari ijtimoiy tarmoqlarda keng tarqalib, yosh avlodni ma‘naviyat va milliy qadriyatlarga yaqinlashtirmoqda. Ayniqsa, uning ona-Vatan, tabiat va tinchlik mavzulariga bag‘ishlangan she‘rlari zamonaviy o‘quvchilar uchun qadriyatlarni asrash va ularga e‘tibor qaratishning dolzarbligini anglatmoqda.

Zulfiya she‘rlari raqamli formatlarda targ‘ib qilinishi, o‘quvchilarni global muammolar ustida mulohaza yuritishga undaydi. Shoiraning mashhur satrlaridan biri:

“Men bahorni kutganman, bahorim keldi, Tabiat qo‘ynida sochlarim yeldi.”

Bu kabi iboralar nafaqat she‘riyatning go‘zalligini namoyon etadi, balki tabiat va hayotga bo‘lgan hurmatni ham targ‘ib qiladi.

Zulfiya ijodining zamonaviy talqini. Zulfiya ijodini zamonaviy talqin qilish bugungi kunda o‘zining ilmiy va amaliy ahamiyatini yo‘qotmagan. Shoiraning asarlaridagi milliy qadriyatlar, insonparvarlik, tabiatga hurmat, yoshlar tarbiyasi va gender tengligi kabi mavzular zamonaviy adabiyotshunoslik va ma‘naviyatshunoslik uchun muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi. Shoiraning ijodi nafaqat o‘zbek adabiyoti, balki umumbashariy qadriyatlarning bir qismi sifatida alohida o‘ringa ega.

VIII.ZULFIYA VA O'ZBEK TILINING RIVOJLANISHI

Zulfiya o'zining ijodiy faoliyatini 20-asrning 30-yillarida boshlagan davrda, o'zbek tili yangi davrning talablariga mos ravishda rivojlanish arafasida edi. Lotin yozuviga o'tish, adabiy tilning takomillashuvi, rus adabiyoti bilan aloqalar kengayishi – bularning barchasi o'zbek tilining o'zgarishini tezlashtirdi. Zulfiya bu jarayonlarning faol ishtirokchisi bo'ldi. U o'z she'rlarida xalq og'zaki ijodining boy an'analari, mahalliy lahjalar va so'z boyligidan unumli foydalandi. Shu bilan birga, u zamonaviy adabiy tilning me'yorlariga amal qilib, o'z she'rlarida yangi so'zlar va ifodalarni, zamonaviy obrazlarni kiritdi. Bu yangilikka moyillik, tilning dinamik rivojiga hissa qo'shdi.

Zulfiyaning she'riyati tilning imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan. U o'zbek tilining jarangdorligi, muhabbati va nozikligi, jozibadorligini she'rlarida yorqin ochib berdi. Uning she'rlarida xalqona obrazlar va ramzlar bilan birga, zamonaviy obrazlar va metaforalar ham uchraydi. Masalan, uning tabiatni tasvirlashdagi mahorati, o'simliklar va hayvonot olamining nozik tuslarini o'zbek tilida ifodalashdagi mohirona uslubi tilning ifodali imkoniyatlarini yanada kengaytirib yubordi.

Zulfiya o'z she'rlarida lirik tuyg'ularni ifoda etishda tilning o'ziga xos xususiyatlaridan unumli foydalangan. Uning she'riy tili jozibali, oson tushunarli, ammo bir vaqtning o'zida boy va ifodali edi. Uning she'rlarida so'zlarning ma'noviy boyligi, sinonimlar va antonimlarning mos ravishda ishlatilishi, ritm va ohangning uyg'unligi tilning estetik go'zalligini ochib beradi. Uning she'riy uslubi o'zbek tilining badiiy imkoniyatlarini yuksak darajada namoyish etdi va kelajak avlod shoirlari uchun namunaga aylandi.

Zulfiya o'zining ijodida nafaqat o'zbek tilining boyligini namoyish etdi, balki uni rivojlantirishga ham hissa qo'shdi. Uning she'rlaridagi yangi so'zlar va ifodalar, metaforalar va obrazlar o'zbek tiliga yangi ranglar bag'ishladi va uning badiiy imkoniyatlarini kengaytirdi. Uning she'rlari o'zbek tilini o'rganuvchilar uchun ajoyib o'quv materialini hisoblanadi.

Zulfiyaning she'riyati o'zbek tilining adabiy til sifatida rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Uning she'rlaridagi tilning sofliqi, aniqligi va jozibadorligi kelajak avlod shoirlari uchun namunaga aylandi va ularning o'zbek tilini rivojlantirishdagi sa'y-harakatlariga ilhom bag'ishladi. Uning ijodi tilning boyligini ochib berdi va o'zbek she'riyatining yangi bosqichiga yo'l ochdi.

Zulfiyaning ijodiy merosining ahamiyati nafaqat adabiyot sohasida, balki tilshunoslik va madaniyat sohalarida ham ulkandir. Uning she'rlari o'zbek tilining tarixi va rivojini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Uning ijodida aks etgan tilning o'ziga xos xususiyatlari, zamonaviylashuv jarayonlari va badiiy ifoda vositalari o'zbek tilining boy va ko'p qirrali ekanligini tasdiqlaydi.

Xulosa qilib aytganda, Zulfiya o'zbek tilining rivojiga o'zining beqiyos hissasi bilan qo'shildi. Uning she'riyati o'zbek tilining boyligini, ifodali imkoniyatlarini ochib berdi va o'zbek adabiyoti va tilining taraqqiyotiga ulkan ta'sir ko'rsatdi. Uning she'rlarini o'qish, tilning go'zalligi va qudratini his qilish va o'zbek madaniyatining bir qismi bo'lish imkonini beradi. Zulfiyaning merosi kelajak avlodlar uchun nafaqat she'riyat namunasi, balki o'zbek tilini yanada rivojlantirishga ilhomlantiruvchi manba bo'lib qolaveradi. Uning ismi o'zbek tilining tarixida abadiy saqlanib qoladi.

IX.O'ZBEKISTONNING MADANIY MEROSI ZULFIYAXONIM ASARLARIDA

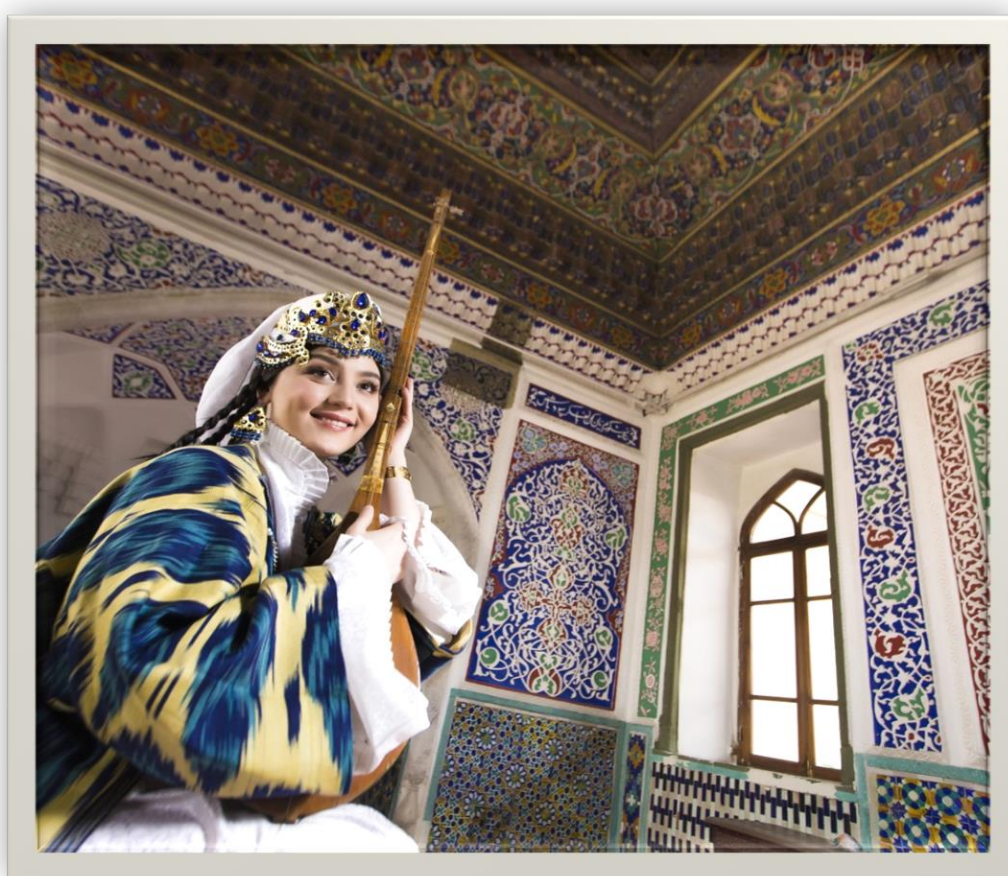
Zulfiyaxonim asarlarida O'zbekistonning madaniy merosi, xalqning tarixi va urf-odatlarini, shuningdek, ayollarning jamiyatdagi o'rnini va roli haqida keng ma'lumotlar berilgan. Ushbu maqolada Zulfiya ijodida milliy qadriyatlar va an'analar qanday aks etganligi, shuningdek, uning asarlarida O'zbekiston madaniy merosining tasvirlanishi haqida batafsil to'xtalamiz.

Zulfiya ijodida milliy qadriyatlar va an'analar muhim o'rin tutadi. Uning she'rlarida o'zbek xalqining urf-odatlarini, an'analari va qadriyatlarini chuqur ifodalangan. U o'z asarlarida xalqning tarixiy xotirasini, milliy g'ururini va o'zligini saqlashga chaqiradi. Masalan, Zulfiya ko'plab she'rlarida ona tilining go'zalligi va uning ahamiyatini ta'kidlaydi. Ona tili — bu millatning ruhidir, uning orqali xalq o'z tarixini, madaniyatini va an'analari saqlaydi.

Shuningdek, o'zbek ayollari haqidagi tasavvurlarni ham yangilaydi. U ayollarning jamiyatdagi roli, ularning huquqlari va erkinliklari haqida yozadi. Uning asarlarida ayol qahramonlar ko'pincha an'anaviy qadriyatlarga zid bo'lmagan holda mustaqillik va erkinlikka intilishadi. Bu orqali Zulfiya ayollarning jamiyatdagi o'rnini oshirishga, ularni faollikka chaqirishga harakat qiladi.

Zulfiya ijodida identitet masalalari ham muhim o'rin tutadi. U o'z asarlarida o'zbek xalqining o'ziga xosligini, uning madaniy merosini va tarixini aks ettiradi. O'zbekistonning turli mintaqalaridagi urf-odatlar, xalqning hayoti va turmush tarzi Zulfiya she'rlarida jonli tasvirlangan. U o'zbek xalqining ko'p qirrali madaniyatini, uning go'zalliklarini va qiyinchiliklarini o'rganadi.\

Zulfiya xalqning tarixiy yo‘lini, uning og‘irliklarini va g‘alabalarini tasvirlaydi. U o‘z asarlarida o‘zbek xalqining jasorati va sabr-toqatini ko‘rsatadi. Bu orqali u o‘zbek xalqining identitetini mustahkamlashga harakat qiladi. Uning she‘rlarida O‘zbekistonning tabiati, madaniyati va tarixi bilan bog‘liq tasvirlar ko‘plab uchraydi. Bu esa o‘quvchilarga o‘z vataniga nisbatan mehr-muhabbatni oshirishga yordam beradi.

Zulfiya asarlarida O‘zbekistonning madaniy merosi keng aks etgan. U xalq qo‘shiqlari, rivoyatlari, afsonalari va folklor elementlarini o‘z ijodiga singdirgan. Uning she‘rlarida keltirilgan obrazlar va ramzlar o‘zbek madaniyatining ajralmas qismi bo‘lib xizmat qiladi. Masalan, Zulfiya ona yurtining go‘zalligi, uning tabiatidagi rang-baranglik va boyliklarni

tasvirlaydi. Bunday tasvirlar orqali u O‘zbekistonning madaniy merosini saqlashga chaqiradi.

Zulfiya ijodida O‘zbekistonning boy tarixiy merosi ham aks etadi. U qadimgi madaniyatlar, ulug‘ ajdodlarimizning hayoti va faoliyatini yoritadi. Bu orqali u o‘zbek xalqining tarixiy xotirasini yangilashga harakat qiladi. Uning asarlarida tarixiy voqealar va shaxslar haqida yozilgan she‘rlar xalqimizning ma’naviy merosini saqlashda muhim ahamiyatga ega.

Zulfiya ijodi milliy qadriyatlar, an’analar va identitet masalalariga oid chuqur fikrlarni ifodalaydi. Uning asarlarida O‘zbekistonning madaniy merosi keng aks etgan bo‘lib, bu orqali u xalqimizning tarixiy xotirasini saqlashga, ona tilining go‘zalligini ta’kidlashga va ayollarning jamiyatdagi rolini oshirishga harakat qiladi. Zulfiya ijodi nafaqat adabiyotimizda, balki millatimizning ruhiyatida ham muhim o‘rin tutadi. U o‘z asarlari orqali bizni o‘z tariximizni, madaniyatimizni va urf-odatlarimizni hurmat qilishga chaqiradi. Shuning uchun Zulfiya ijodi bugungi kunda ham dolzarb ahamiyatga ega bo‘lib qolmoqda.

X.O'ZBEK ADABIYOTIDAGI AYOL OBRAZLARI ZULFIYA NAZDIDA.HOZIRGI AYOL OBRAZLARI BILAN BO'G'LIQ MUAMMOLAR

Zulfiya ijodi o'zbek adabiyotida ayol obrazlarini tasvirlashda muhim rol o'ynaydi. U o'z asarlarida ayollarning ichki dunyosini, ularning hayotidagi qiyinchiliklarni va ijtimoiy roli haqida chuqur fikr yuritadi. Ushbu maqolada Zulfiya asarlaridagi ayol obrazlari va zamonaviy ayol muammolari bilan bog'liq jihatlar yanada chuqurroq tahlil qilinadi.

Ona obrazlari. Zulfiya ijodida ona obrazlari markaziy o'rin tutadi. Ona — bu mehr-muhabbat, sabr-toqat va hayot manbai sifatida tasvirlanadi. U ona sifatida farzand tarbiyasidagi o'rnini ulug'laydi, onalikning qiyinchiliklarini va shu bilan birga, uning go'zalligini ham yoritadi. Zulfiya ona obrazlari orqali milliy qadriyatlarni, an'analarning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Zulfiya ona obrazlarini tasvirlashda ularning ichki hissiyotlarini, otanaga bo'lgan mehrini va farzandlariga bo'lgan mas'uliyatini chuqur aks ettiradi. Ona sifatida ularning hayotidagi kurashlar, qiyinchiliklar va baxtli daqiqalar bilan birga, onalikning yuksak ma'nosini ifodalaydi. Bu jihat zamonaviy ayollarning onalik roli va uning jamiyatdagi ahamiyatini o'rganishga imkon beradi.

Qahramon ayollar. Zulfiya asarlarida qahramon ayollar ko'pincha jamiyatdagi qiyinchiliklarga qarshi kurashayotgan shaxslar sifatida tasvirlanadi. Ular o'zining ichki kuchi va jasorati bilan ajralib turadi. Bu obrazlar orqali Zulfiya zamonaviy ayolning mustaqillik va erkinlikka intilishini aks ettiradi. Qahramon ayollar o'z hayotlari uchun kurashishadi, o'z huquqlarini himoya qilishda jasorat ko'rsatishadi.

Zulfiya ijodida qahramon ayollarning ijtimoiy roli ham muhim ahamiyatga ega. Ular o'z jamiyatida o'z o'rnini topish, ta'lim olish va professional faoliyat yuritishda ko'plab to'siqlarga duch kelishadi. Bunday obrazlar zamonaviy ayollarning ijtimoiy hayotdagi o'rnini va ularning muammolarini ko'rsatadi.

Sevgi va muhabbat. Zulfiya ijodida sevgi va muhabbat mavzusi ham muhim rol o'ynaydi. Ayollar o'z his-tuyg'ularini ifoda etishda, sevgi iztiroblarida ko'rsatiladi. Bu jihat zamonaviy ayollarning munosabatlaridagi murakkabliklarni, sevgining qiyinchiliklarini aks ettiradi. Zulfiya asarlarida sevgi ko'pincha iztiroblar bilan bog'liq bo'ladi,

bu esa ayollarning ichki dunyosini yanada chuqurroq anglashga yordam beradi.

Sevgi mavzusi shoironing asarlarida nafaqat romantik munosabatlar, balki oilaviy munosabatlar, do'stlik va insonlar o'rtasidagi aloqalar haqida ham fikr yuritadi. Ayollar o'z sevgisi uchun kurashadilar, lekin ko'pincha jamiyatning an'anaviy talablariga to'g'ri kelmaydigan his-tuyg'ular bilan yuzma-yuz kelishadi.

Ijtimoiy muammolar. Zulfiya asarlarida ayollar ijtimoiy muammolar bilan yuzma-yuz kelishadi. Ular o'z huquqlarini himoya qilish, ta'lim olish va jamiyatda o'z o'rnini topish uchun kurashadilar. Bu jihat zamonaviy ayollarning ijtimoiy hayotdagi o'rni va ularning muammolarini ko'rsatadi.

Ayollar ko'pincha ijtimoiy tengsizlikka duch kelishadi. Zulfiya ijodida bu muammo ochiqchasiga ko'rsatiladi. Ayollarning jamiyatda erkin harakat qilishlari, o'z fikrlarini bildirishlari uchun to'sqinliklar mavjud. Ularning huquqlari ko'pincha cheklanadi, bu esa ularning rivojlanishiga to'sqinlik qiladi.

Ta'lim va kasb tanlash. Zamonaviy ayollar ta'lim olish va kasb tanlashda ko'plab qiyinchiliklarga duch kelishmoqda. Zulfiya asarlarida ayollarning ta'lim olishga intilishi, bilim olish orqali o'z hayotlarini yaxshilashga harakat qilishi ko'rsatilgan. Bu zamonaviy ayollarning ham ma'naviy, ham moddiy mustaqillik uchun ta'lim olish zarurligini ta'kidlaydi.

Ta'lim olish jarayonida ayollar ko'pincha ijtimoiy stereotiplarga duch kelishadi. Ularning bilim olishdagi intilishlari ko'pincha jamiyat tomonidan qabul qilinmaydi yoki cheklangan bo'ladi. Bunday holatlar ayollarning rivojlanishini to'sqinlik qiladi va ularni o'z orzulariga erishishdan mahrum etadi.

Oila va karera. Zamonaviy ayollar ko'pincha oilaviy majburiyatlar va karera o'rtasida tanlov qilishga majbur bo'lmoqdalar. Zulfiya asarlarida onalar va xotin-qizlarning oiladagi roli, ularning farzand tarbiyasidagi ahamiyati ta'kidlanadi. Bu jihat zamonaviy ayollarning oilaviy hayoti va professional faoliyatini muvozanatlashdagi qiyinchiliklarini aks ettiradi.

Ayollar oilaviy majburiyatlar bilan birga professional faoliyatni davom ettirishda ko'plab qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ular ko'pincha oiladagi mas'uliyatni o'z zimmlariga olishadi, bu esa ularning kareraga bo'lgan intilishlarini cheklaydi. Bunday holatlar zamonaviy ayollarning hayotidagi murakkabliklarni oshiradi.

Stereotiplar va gender rollari. Zulfiya ijodida gender rollari va stereotiplar muammosi ham ko'tariladi. Ayollar ko'pincha an'anaviy rollarga yopishib qolishadi, bu esa ularning imkoniyatlarini cheklaydi. Zamonaviy jamiyatda ham gender stereotiplarining mavjudligi ayollarning erkinligini cheklaydi.

Ayollarni an'anaviy rollarda ko'rish istagi ko'plab jamiyatlarda davom etmoqda. Bu esa ularga yangi imkoniyatlarni ochishga to'sqinlik qiladi. Zulfiya ijodida bunday stereotiplar bilan kurashish zarurligi

ta'kidlanadi, bu esa zamonaviy ayollarning erkinligini oshirishga yordam beradi.

Zulfiya asarlaridagi ayol obrazlari o'zbek adabiyotida murakkab va ko'p qirrali tasvirlangan bo'lib, ular zamonaviy ayol muammolari bilan bog'liq jihatlarni aks ettiradi. U shoironing ijodida ayollarning ichki dunyosi, ijtimoiy roli va huquqlari haqida chuqur fikr yuritishga imkon beradi. Zamonaviy ayollar ta'lim olish, ijtimoiy tengsizlik, oila va karera o'rtasidagi muvozanatni saqlash kabi muammolar bilan yuzma-yuz kelishmoqda.

Zulfiya ijodi bu masalalarni yoritishda katta ahamiyatga ega bo'lib, ayollarning hayotidagi qiyinchiliklarni tushunishga yordam beradi. Uning asarlaridagi ayol obrazlari bizga zamonaviy jamiyatda ayollarning roli haqida chuqur fikr yuritishga imkon beradi va ularning muammolarini yoritishda yordam beradi. Zulfiya ijodi orqali biz zamonaviy ayolning ichki dunyosini, uning orzularini va umidlarini yanada yaxshiroq anglaymiz.

XI.SHOIRANING ASARLARINI ZAMONAVIY OMMA-VOSITALARI ORQALI IFODASI

Zulfiya Ijodining Ahamiyati. Zulfiya asarlari o‘zbek adabiyotida ayollarning ichki dunyosini, ularning hayotidagi qiyinchiliklar va umidlarini aks ettiradi. Shoira o‘zining she’rlari va hikoyalari orqali ayollarning muammolari, sevgi va onalik roli, shuningdek, ijtimoiy tengsizlik kabi mavzularni yoritadi. U o‘z asarlarida ayollarning kuchi, sabr-toqati va hayotga bo‘lgan umidlarini ifodalab beradi.

Zulfiya ijodi nafaqat o‘z zamonida, balki bugungi kunda ham dolzarbdir. Uning asarlari zamonaviy ayollarning kurashlarini, orzularini va umidlarini aks ettiradi. Bu jihatlar zamonaviy ijtimoiy tarmoqlarda shoiraga bo‘lgan qiziqishni oshiradi.

Ijtimoiy Tarmoqlar va Adabiyot. Ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy jamiyatda ma’lumot almashishning eng tezkor va qulay vositasi bo‘lib xizmat qilmoqda. Facebook, Instagram, Twitter va boshqa platformalarda foydalanuvchilar o‘z fikrlarini erkin ifoda etish, ijodkorlar bilan bevosita muloqot qilish imkoniyatiga ega. Bu jarayon adabiyotga ham ta’sir ko‘rsatib, yangi tendensiyalarni keltirib chiqarmoqda.

Ijtimoiy tarmoqlar orqali adabiyotga bo‘lgan qiziqish yanada ortmoqda. O‘quvchilar va yozuvchilar o‘rtasidagi muloqot kengaymoqda, bu esa ijodkorlarga o‘z asarlarini keng auditoriyaga taqdim etishga imkon beradi. Zulfiya asarlarini ijtimoiy tarmoqlarda tarqatish va muhokama qilish jarayoni uning ijodiga bo‘lgan qiziqishni oshirishga xizmat qiladi.

Zulfiya Asarlarini Ijtimoiy Tarmoqlarda Tarqatish. Zulfiya asarlarini ijtimoiy tarmoqlarda tarqatish jarayoni ko‘plab foydalanuvchilarning e‘tiborini tortmoqda. Instagramda yoki Facebookda shoiraning she‘rlarini yoki fikrlarini joylashtirish orqali foydalanuvchilar nafaqat o‘z his-tuyg‘ularini ifoda etish, balki Zulfiya ijodini yangi avlodga tanitish imkoniyatiga ega bo‘lmokdalar.

Ijtimoiy tarmoqlarda Zulfiya asarlarini baham ko‘rish jarayoni ko‘pincha muhokamalarga sabab bo‘ladi. Foydalanuvchilar o‘z fikrlarini bildirishadi, shoiraning asarlaridagi mavzularni muhokama qilishadi. Bu jarayon ko‘plab yoshlarning Zulfiya ijodiga qiziqishini oshirishga yordam beradi.

Zamonaviy Ayollar va Zulfiya. Zulfiya asarlarida tasvirlangan ayollar zamonaviy ayollarga juda yaqin. Ularning ichki kurashlari, orzulari va umidlari bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab qolmoqda. Ijtimoiy tarmoqlarda zamonaviy ayollar o‘z hayotidagi qiyinchiliklar, muvaffaqiyatlar va orzularini baham ko‘rishmoqda. Bu jarayon Zulfiya ijodining zamonaviy kontekstda qanday qabul qilinishini ko‘rsatadi.

Zamonaviy ayollar ijtimoiy tarmoqlarda o‘z huquqlarini himoya qilish, ta’lim olish va professional faoliyat yuritish kabi muammolarni muhokama qilmoqda. Zulfiya ijodi esa bu jarayonda ilhom manbai sifatida xizmat qiladi. Ayollar shoiraning asarlari orqali o‘z hissiyotlarini ifoda etishga, ichki kuchlarini topishga yordam beradigan motivatsiya olishadi.

Ijtimoiy Tarmoqlarda Muhokama va Tanqid. Zulfiya asarlarini ijtimoiy tarmoqlarda muhokama qilish jarayoni ko‘plab fikrlarni keltirib chiqaradi. Ba’zi foydalanuvchilar shoiraning ijodini yuqori baholasa, boshqalari esa tanqidiy munosabat bildirishlari mumkin. Bunday muhokamalar adabiyotning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Ijtimoiy tarmoqlarda olib borilayotgan muhokamalar orqali foydalanuvchilar Zulfiya ijodining turli jihatlarini yoritishga harakat qilishadi. Bu esa shoiraning asarlarini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Tanqidiy fikrlar orqali yangi nuqtai nazarlarni ochib berish,

shuningdek, ijodkorlarga o'z ishlarida yaxshilanish uchun imoniyat yaratadi.

Yosh Avlod va Zulfiya. Yosh avlodning Zulfiya ijodiga bo'lgan qiziqishi ijtimoiy tarmoqlar orqali yanada oshmoqda. Yoshlar o'z his-tuyg'ularini ifoda etishda va ijodkorlar bilan muloqotda bo'lishda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanmoqdalar. Bu jarayon shoiraning asarlarini yangi avlodga tanitishda muhim rol o'ynaydi.

Yoshlar orasida Zulfiya asarlariga bo'lgan qiziqishning ortishi uning asarlarining zamonaviy mavzular bilan bog'liqligidan dalolat beradi. Ularning ichki kurashlari, sevgi iztiroblari va umidlari zamonaviy yoshlarning his-tuyg'ulariga mos keladi. Ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlar shoiraning asarlarini baham ko'rib, o'z fikrlarini bildirishlari mumkin.

Ijtimoiy Tarmoqlarning Ta'siri. Ijtimoiy tarmoqlar adabiyotga ta'sir ko'rsatishda muhim rol o'ynaydi. Ular orqali foydalanuvchilar o'z fikrlarini erkin ifoda etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu jarayon adabiyotning rivojlanishiga, ijodkorlar bilan muloqot qilishga yordam beradi.

Zulfiya asarlarini ijtimoiy tarmoqlarda baham ko'rish, shuningdek, ularni muhokama qilish jarayoni shoiraning ijodiga bo'lgan qiziqishni oshiradi. Foydalanuvchilar orasida shoiraning asarlariga bo'lgan qiziqish ortishi, ularning hayotidagi muammolarni yoritishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, Zulfiya ijodi zamonaviy ijtimoiy tarmoqlarda keng e'tirof etilmoqda. Uning asarlari nafaqat o'z zamonida, balki bugungi kunda ham dolzarbdir. Ijtimoiy tarmoqlar orqali shoiraning asarlari tarqatilishi, muhokama qilinishi va tanqid qilinishi uning ijodiga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

Zulfiya asarlaridagi ayollar obrazlari zamonaviy ayollarning ichki kurashlari bilan bog'liq bo'lib, bu jihatlar yosh avlodni o'ziga jalb qiladi. Ijtimoiy tarmoqlar orqali foydalanuvchilar shoiraning ijodidan ilhom olishlari mumkin, bu esa ularning hayotidagi qiyinchiliklarni yengishga yordam beradi.

Zulfiya ijodi zamonaviy jamiyatda ahamiyatini yo'qotmaydi va uning asarlari ijtimoiy tarmoqlar orqali yangi avlodga yetkazilishi davom etadi. Bu jarayon adabiyotning rivojlanishiga xizmat qiladi va shoiraning merosini saqlashga yordam beradi.

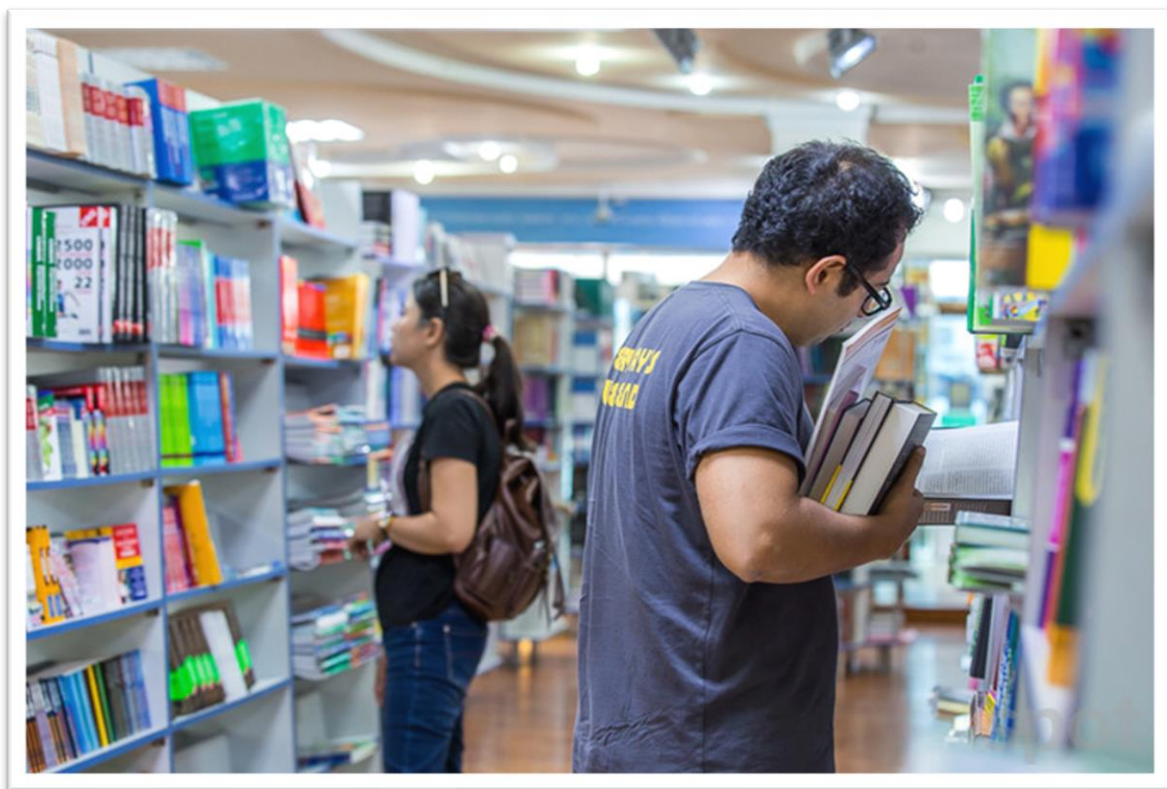

XII.ZULFIYANING NODIR ASARLARINI TARJIMASIDAGI QIYINCHILIKLAR

Shoiraning she'rlari va hikoyalari ko'plab o'quvchilarga ta'sir o'tkazgan. Biroq, bu asarlarni boshqa tillarga tarjima qilishda bir qator qiyinchiliklar mavjud.

Tarjima jarayoni — bu nafaqat so'zlarni bir tildan ikkinchi tilga o'tkazish, balki asarning ma'nosini, ruhini va hissiyotini saqlab qolishdir. Zulfiya asarlarini tarjima qilishda quyidagi jihatlar muhim ahamiyatga ega:

- Madaniy kontekst: Har bir madaniyatning o'ziga xos an'analari, qadriyatlari va tasavvurlari mavjud. Zulfiya asarlaridagi madaniy kontekstni boshqa tillarga etkazish qiyin bo'lishi mumkin
- Hissiyotlarni ifodalash: Shoiraning asarlaridagi hissiyotlar va tasvirlar tarjimada yo'qolishi mumkin. Tarjimonlar bu hissiyotlarni saqlab qolishga harakat qilishlari kerak.

- Badiiy uslub: Zulfiya ijodida badiiy uslub, ritm va ohang muhim ahamiyatga ega. Ushbu elementlarni tarjimada saqlab qolish juda qiyin.

Qiyinchiliklar. Zulfiya asarlarini boshqa tillarga tarjima qilish jarayonida duch kelinadigan qiyinchiliklar quyidagilar:

- Leksik muammolar: Ba'zi so'zlar yoki iboralar boshqa tillarda to'g'ri tarjima qilinmaydi yoki ularning ma'nosi o'zgarishi mumkin. Masalan, o'zbek tilidagi ba'zi so'zlar boshqa tillarda aniq ekvivalentga ega emas.

- Madaniy farqlar: Tarjima jarayonida madaniy farqlarni hisobga olish zarur. Ba'zi tushunchalar va an'analar boshqa madaniyatlarda umuman boshqacha talqin qilinishi mumkin.

- Hissiy yuk: Shoira asarlaridagi hissiy yukni saqlab qolish uchun tarjimonlar ko'pincha badiiy erkinlikka ega bo'lishlari kerak. Bu esa ba'zida asl matndan chetga chiqishga olib kelishi mumkin.

Tarjima Tajribalari. Zulfiya asarlarini tarjima qilishda muvaffaqiyatli misollar mavjud. Ba'zi tarjimonlar uning she'rlarini ingliz, rus, turk va boshqa tillarga muvaffaqiyatli o'giran. Ushbu tajribalar orqali Zulfiya ijodining keng auditoriyaga tanitilishi mumkin.

- Ingliz tiliga tarjima: Ingliz tiliga tarjima jarayonida ko'plab tarjimonlar Zulfiya asarlaridagi hissiyotlarni saqlab qolishga harakat qilgan. Biroq, ba'zi she'rlar o'zining badiiy uslubini yo'qotgan.

- Rus tiliga tarjima: Rus tilida Zulfiya asarlarining bir qismi e'tirof etilgan. Bu jarayonda madaniy kontekstni hisobga olish zarurati tug'iladi.

Zulfiya asarlarini boshqa tillarga tarjima qilish jarayoni murakkab va ko'p jihatdan qiyinchiliklarga to'la. Tarjimonlar nafaqat so'zlarni, balki asarning ma'nosini, hissiyotini va madaniy kontekstini saqlab qolish uchun kurashishlari kerak. Biroq, bu jarayon orqali Zulfiya ijodining keng

auditoriyaga tanitilishi mumkin, bu esa uning merosini saqlashga yordam beradi.

Zulfiya ijodi zamonaviy adabiyotda ahamiyatini yo‘qotmaydi va uning asarlari turli tillarda e’tirof etilishi davom etadi. Bu jarayon adabiyotning rivojlanishiga xizmat qiladi va shoiraning merosini yangi avlodlarga yetkazishga yordam beradi.

XIII. ZULFIYAXONIM MUKOFOTI

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev imzolagan farmonga asosan xotin-qizlarni Zulfiya nomidagi Davlat mukofoti bilan taqdirlash tizimi yanada takomillashtirilmoqda. Endilikda mazkur davlat mukofoti Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri vakillariga ikkitadan har yili Xalqaro xotin-qizlar bayrami arafasida ta'lim, fan adabiyot, madaniyat, san'at, sport va jamoatchilik faoliyatida alohida yutuqlarga erishgan o'n to'rt yoshga to'lgan va o'ttiz yoshdan oshmagan iqtidorli qizlarga berilishi e'tirof etildi. Shuningdek, umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarining Zulfiya nomidagi Davlat mukofoti laureatlari bo'lgan o'quvchilari oliy ta'lim muassasalarining bakalavriatiga, bakalavriat talabalari esa oliy ta'lim muassasalarining magistraturasiga tegishli yo'nalish va ixtisoslik bo'yicha kirish sinovlarisiz davlat grantlari asosida qabul qilinadigan bo'ldi.

Mukofot ilgari har bir hudud vakilasiga bittadan berilar edi. Shu bilanbirga, mukofot adabiyot, madaniyat, san'at, fan, ta'lim sohalaridagi hamda jamoatchilik faoliyatidagi alohida yutuqlari uchun 14 yoshdan 22 yoshgacha bo'lgan iqtidorli qizlarga berilardi.

Zulfiyaxonim mukofotini olish har qanday o'zbek qizi uchun sharafdir. Ushbu mukofot bilan taqdirlangan qizlar jamoat ishlarida faol, zukko, she'riyatga oshno, ilm-u fanda koplav yutuqlarga erishgan qizlardir. Zulfiyaxonim qizlariga yangi nomzodlar har yili munosib taqdirlanadi. Bu mukofot qizlarga keying faoliyatlarida yanada ma'suliyatli bolishga undaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Zulfiyaxonim qizlariga katta imkoniyatlar berganligi ularni yanada ruhlantiradi. Ular oliy ta'lim muassasalarining bakalavriatiga, bakalavriat talabalari esa oliy ta'lim muassasalarining magistraturasiga tegishli yo'nalish va ixtisoslik bo'yicha kirish sinovlarisiz davlat grantlari asosida qabul qilinadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 23 iyundagi «Jizzax shahrida Hamid Olimjon va Zulfiya nomidagi ona tili va adabiyoti fanini chuqurlashtirib o'qitishga ixtisoslashtirilgan maktab internatni tashkil etish to'g'risida»gi qarori bilan mazkur maktab-internat uchun 4 qavatli zamonaviy bino qurib bitkazildi. Bu yerda yaratilgan zamonaviy sharoitlar, 100 o'rinli yotoqxona,

oshxona, faollar zali o‘quvchilarning munosib ta’lim olishiga xizmat qiladi.

Gul-u rayhonlarning taraldi atri,

Samoni qopladi mayin bir qo'shiq.

Bu qo'shiq naqadar oshno, yaqin,

Naqadar hayotbaxsh, otashga to'liq.

Bahorgi burkangan sen sevgan elda,

Ovozing yangradi jo'shqin zabardast.

O'lmagan ekansan, jonim, sen hayot, Men ham hali sensiz olmadim nafas.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Zulfiya. "Saylanma". Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1985.
2. Karimov, M. "Zulfiya ijodining falsafiy qirralari". O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2000.
3. Xidirov, Sh. "O'zbek adabiyotida ayol obrazi". Toshkent: Adabiyot va san'at, 1998.
4. Abdullayeva, N. "Zulfiya hayoti va ijodi". Toshkent: Fan, 2005.
5. To'raqulov, S. "Zulfiya ijodi va uning adabiyotshunoslikdagi o'rni". Toshkent, 2010.
6. Zulfiya. "*Saylanma asarlar*". Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi NMIU, 1996.
7. Karimov, I. A. "*Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*". Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
8. Mirzo Kenjabek. "*Adabiyot va milliy ong*". Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa uyi, 2001.
9. Zohidov, A. "*Zulfiya she'riyatining badiiy xususiyatlari*". Toshkent: Fan, 1980.
10. Saidov, I. "*Ma'naviy tarbiya asoslari*". Toshkent: Ma'naviyat, 2015.
11. "*O'zbekiston adabiyoti tarixi*". Akademik nashr. Toshkent: Fan, 2002.
12. G'afurova, D. "*Adabiyot darslarida metodik yondashuvlar*". Toshkent: O'qituvchi, 2012.
13. Rahmonov, Sh. "Adabiy kechalar va ularning o'quvchilarga ta'siri". Toshkent: Maorif, 2006.
14. "Zulfiya ijodi va yoshlar tarbiyasi". Ilmiy maqolalar to'plami. Toshkent: Sharq, 2014.

15. Shirin Yusupova. "O‘zbekistonning buyuk shoira siymolari". – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2021.
16. Zulfiya Isroilova. "Hayot va ijod haqida suhbatlar". – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2022.
17. Isroilova Z. "Hayot varaqlari". Toshkent: O‘zbekiston Davlat nashriyoti, 1932.
18. Isroilova Z. "She’rlar". Toshkent: O‘zbekiston Davlat nashriyoti, 1938.
19. Isroilova Z. "Qizlar qo‘shig‘i". Toshkent: O‘zbekiston Davlat nashriyoti, 1938.
20. Isroilova Z. "Uni Farhod der edilar". Toshkent: O‘zbekiston Davlat nashriyoti, 1943

MUNDARIJA

KIRISH.....	4
I. ZULFIYA ISROILOVANING HAYOTI VA IJODIY FAOLIYATI.....	6
II. ZULFIYAXONIM HAYOTIDAGI MUHIM SANALAR.....	10
III. ZULFIYAXONIM GO'ZAL SHE'RLARIDAN NAMUNALAR.....	14
IV. ZULFIYA SHE'RIYATINI URUSH YILLARIDAGI TALQINI.....	33
V. ZULFIYA SHE'RIYATI OLAMI VA UNDAGI INSON RUHIYATI TASVIRI.....	39
VI. ZULFIYA IJODINING TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDAGI O'RNI VA UNING ASARLARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	43
VII. ZULFIYA IJODINING ZAMONAVIY TALQINI: MILLIY QADRIYATLAR, EKOLOGIYA, GENDER TENGLIGI VA YOSHLAR TARBIYASINING DOLZARB MASALALARI KONTEKSTIDA.....	52
VIII. ZULFIYA VA O'ZBEK TILINING RIVOJLANISHI.....	55
IX. O'ZBEKISTONNING MADANIY MEROSI ZULFIYAXONIM ASARLARIDA.....	57
X. O'ZBEK ADABIYOTIDAGI AYOL OBRAZLARI ZULFIYA NAZDIDA. HOZIRGI AYOL OBRAZLARI BILAN BO'G'LIQ MUAMMOLAR.....	60

XI.SHOIRANING ASARLARINI ZAMONAVIY OMMA- VOSITALARI ORQALI IFODASI.....	65
XII.ZULFIYANING NODIR ASARLARINI TARJIMASIDAGI QIYINCHILIKLAR.....	70
XIII. ZULFIYAXONIM MUKOFOTI.....	73

GBPS

**IBROKHIMOVA DILRABO
IBRAKHIM KIZI**

**ZULFIYA'S CREATIVE ENDEAVORS:
TIME, HUMANITY, AND THE
INTERCONNECTION BETWEEN
HER POETRY AND SOCIO-POLITICAL
ENGAGEMENT**

**Monograph. Fergana- USA Global Book
Publishing Services (GBPS)
USA 2024, 80 p.**

2024